

Youth ²⁰¹² Conversion

Een onderzoek naar wat belangrijke factoren zijn in hoe niet-christelijke jongeren tot geloof komen.

In opdracht van de Evangelische Alliantie
Christelijke Hogeschool Ede

Projectcoach: Sabine van der Heijden
Praktisch begeleidster: Vincenza La Porta
Inhoudelijk begeleider: Corjan Matsinger

**Cornee Bruin &
Michel Koekkoek**

Gegevens

Studenten:	Michel Koekkoek Cornee Bruin
Studentnummers:	080879 080317
Klas:	G4E
School:	Christelijke Hogeschool Ede Oude Kerkweg 100 6717 JS Ede
Opleiding:	Godsdienst Pastoraal Werk Bachelor voltijd
Docentbegeleider:	Sabine van der Heijden smevdheijden@che.nl
Opdrachtgever:	Evangelische Alliantie Werkgroep Jeugd Hoofdstraat 51a 3971 KB Driebergen
Praktisch begeleidster:	Vincenza La Porta Vincenza@EA.nl
Inhoudelijk begeleider:	Corjan Matsinger corjan.matsinger@yfc.nl
Datum:	Augustus 2012

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Onderzochte praktijkprobleem	4
3.	Vraag- en doelstelling onderzoek.....	5
3.1	Doelstelling.....	5
3.2	Vraagstelling	5
3.3	Begripsafbakening	5
4.	Opzet en uitvoering van onderzoek	6
4.1	Wat hebben we gedaan?.....	6
4.2	Hoe hebben we jongeren gevonden?	6
4.3	Kennismaking met de jongeren.....	7
5.	Resultaten.....	10
5.1	Verbanden interviews	10
5.2	GPW reflectie	17
5.3	Specialisten.....	21
6.	Conclusies.....	25
6.1	Antwoord deelvraag 1	25
6.2	Antwoord deelvraag 2	27
6.3	Antwoord deelvraag 3	28
6.4	Antwoord deelvraag 4	29
6.5	Antwoord deelvraag 5	29
6.6	Antwoord deelvraag 6	29
6.7	Antwoord deelvraag 7	30
6.8	Antwoord hoofdvraag	32
7.	Adviezen	35
8.	Discussie	39
1.	Welke vragen zijn blijven liggen?	39
2.	Zijn er suggesties voor verder onderzoek?	39
3.	Hoe had je het bij nader inzien beter kunnen aanpakken?	40
9.	Samenvatting.....	41
10.	Literatuurlijst	42

Voor u ligt ons onderzoeksrapport. Wij willen met ons onderzoek een bijdrage leveren aan de volgende vraag: hoe komt een jongere tot geloof? Jongeren zijn in veel kerken schaars en dit is een serieuze zaak. Veel jongeren zijn niet gelovig opgevoed of gaan niet meer naar de kerk. Jongeren zijn waardevol en zijn ook een belangrijk onderdeel in Gods koninkrijk. Wij hopen met ons onderzoek een bijdrage te leveren aan hoe kerken beter kunnen aansluiten bij jongeren als het gaat om de verkondiging van het evangelie.

We hebben contact opgenomen met veel verschillende jongeren die niet christelijk opgevoed zijn, maar wel tot geloof zijn gekomen. De jongeren die we geïnterviewd hebben zijn zo willekeurig mogelijk gekozen. We hebben met 17 jongeren een interview gehouden en gevraagd wat voor hen belangrijk is geweest in het 'tot geloof komen'. De jongeren komen uit verschillende steden en dorpen en hebben ieder een eigen achtergrond en verhaal. We hebben de interviews vergeleken om te zien of er overeenkomsten zijn in hoe jongeren tot geloof zijn gekomen. Naar aanleiding van de interviews geven wij een reflectie vanuit verschillende vakgebieden om een aantal factoren te verklaren. Daarnaast hebben een psycholoog, socioloog, antropoloog en theoloog ons geholpen om meer inzicht te krijgen in de factoren die belangrijk zijn geweest en zij hebben vanuit hun vakgebied een verklaring gegeven over de factoren.

Er hebben verschillende mensen meegewerkt om dit onderzoek mogelijk te maken. Allereerst willen we Sabine van der Heijden bedanken. Zij is onze coach geweest in het project, heeft ons begeleid en geholpen wanneer wij vragen hadden. Daarnaast willen we ook de werkgroep jeugd van de Evangelische Alliantie bedanken dat we het project voor hen mochten uitvoeren. In het bijzonder Vincenza La Porta en Corjan Matsinger, zij hebben ons procesmatig en inhoudelijk begeleid. Ook willen we Jos de Kock bedanken. Hij heeft ons geholpen met de opzet van de interviews. Als laatste willen we de specialisten (Henk Bakker, Rob Hondsmark, Miranda Klaver, Hijme Stoffels) bedanken voor hun tijd en energie.

Wij hopen dat u net zoveel geniet van het lezen van dit rapport als dat wij hebben genoten van de verhalen van de jongeren.

Cornee Bruin & Michel Koekkoek

2. Onderzochte praktijkprobleem

We hebben contact gezocht met de Werkgroep EA Jeugd. Het initiatief lag bij ons als studenten. De Werkgroep bestaat uit professionele jeugdwerkers. Zij hebben dus goed zicht op de uitdagingen in het jeugdwerk in Nederland. Samen met de leden van de werkgroep hebben we in kaart gebracht wat de uitdagingen zijn. We wilden een relevant afstudeeronderzoek kiezen dat bijdraagt aan het werkveld. Tijdens de bijeenkomst kwam een duidelijk onderwerp naar voren. De afgelopen jaren is er weinig verantwoord onderzoek gedaan naar hoe jongeren die niet christelijk zijn opgevoed tot geloof komen en wat daarin belangrijke factoren zijn. In het buitenland zijn enkele onderzoeken gedaan en in Nederland is in 1995 een onderzoek gedaan onder de naam 'Gevonden Vader'. Ons onderzoek zal niet identiek zijn. Het is relevant om deze thematiek opnieuw te onderzoeken, want de jeugdcultuur in deze tijd verandert snel. Daarnaast willen we als christenen in Nederland rand- en buitenkerkelijke jongeren bereiken met het evangelie. In dit onderzoek hopen we te ontdekken welke wegen God in deze tijd gaat. Wij hopen zo meer inzicht te krijgen in welke factoren een belangrijke rol hebben gespeeld in hoe jongeren tot geloof komen anno 2012. Zo kunnen we uiteindelijk jeugdwerkers en kerken in Nederland helpen.

3. Vraag- en doelstelling onderzoek

3.1 Doelstelling

Met ons onderzoek willen we de Werkgroep Jeugd van de Evangelische Alliantie informeren over wat belangrijke factoren zijn die invloed hebben op het tot geloof komen van jongeren. De werkgroep informeert vervolgens het werkveld (kerken/organisaties) over de resultaten. Daarnaast willen we adviezen, gebaseerd op onze conclusies, aanreiken aan de werkgroep.

3.2 Vraagstelling

Wij hebben de volgende hoofdvraag: *‘wat zijn belangrijke factoren die van invloed zijn op het tot geloof komen van een jongere?’*

Daarnaast hebben we de volgende deelvragen:

- Wat zegt de literatuur over het begrip ‘tot geloof komen’ en in hoeverre wij invloed mogen uitoefenen op niet-christelijke jongeren?
- Wanneer gingen jongeren zichzelf als christen zien en wat houdt het zijn van een christen voor hen in?
- Wat zeggen de jongeren en wat zien wij over wat belangrijke factoren zijn in de interviews over het tot geloof komen?
- Welke verklaring kunnen wij als aankomende Godsdienst Pastoraal Werkers geven voor de belangrijke factoren die terugkomen in de interviews?
- Wat zien specialisten als belangrijke factoren vanuit hun vakgebied (psychologie, theologie, sociologie en antropologie)?
- Hoe verhouden de gevonden factoren uit de verschillende bronnen zich tot elkaar?
- Wat betekenen deze gevonden factoren voor het jeugdwerk in Nederland?

3.3 Begripsafbakening

Er is een aantal termen in onze vraagstelling die we nader willen uitleggen.

Tot geloof komen

We hebben de volgende definitie over tot geloof komen: *‘de keuze om te geloven dat Jezus God is, dat Hij gestorven is voor onze zonden en het besluit om Hem te volgen.’*

Jongere

We hebben de volgende richtlijnen voor jongeren. Hij of zij:

- a. is 15 t/m 25 jaar oud;
- b. is op zijn of haar 12e t/m 24e jaar tot geloof gekomen;
- c. is minimaal 1 jaar christen en maximaal 5 jaar;
- d. heeft geen christelijke opvoeding gehad, dat blijkt onder andere uit:
 - a. dat hij of zij minder dan 1 keer per maand naar een kerkelijke activiteit ging.
 - b. dat zijn of haar ouders niet bewust het christelijk geloof in de opvoeding hebben willen overdragen.
- e. heeft de Nederlandse identiteit;
- f. is protestants (dus niet katholiek).

Specialisten

We hebben de volgende definitie voor specialist: *‘een persoon die universitair geschoold is (master behaald) en relevante informatie kan bijdragen aan ons onderzoek.’* Denk hierbij aan een socioloog, theoloog, psycholoog en een antropoloog.

4. Opzet en uitvoering van onderzoek

4.1 Wat hebben we gedaan?

We hebben kwalitatief onderzoek gedaan. We hebben in kaart gebracht hoe jongeren in deze tijd tot geloof komen. Bij het zoeken van jongeren, hebben we zoveel mogelijk verschillende jongeren gekozen. Dat betekent dat we kenmerken als dorp/stad, leeftijd, opleidingsniveau, geslacht, kerkstroming en dergelijke zoveel mogelijk gespreid hebben.

We hebben op drie manieren data verzameld. Allereerst hebben we 17 interviews met jongeren afgenomen. Daarnaast hebben we een psycholoog, theoloog, socioloog en antropoloog gevraagd om een reflectie te geven vanuit hun vakgebied op de interviews, om zo factoren te vinden en te verklaren. Als laatste hebben we zelf een reflectie geschreven.

We zijn bij de jongeren thuis geweest om het interview af te nemen. Hier voelden ze zich thuis, waren ze waarschijnlijk meer open dan in een vreemde omgeving en konden wij de leefomgeving van de jongeren observeren. Het interview bestond uit de volgende vier onderdelen:

1. Wie ben je?
In dit onderdeel hebben we in kaart gebracht wie de jongeren zijn. Dit helpt om het verhaal van de jongeren in de goede context te plaatsen.
2. Hoofdvraag
We zijn het interview begonnen met de vraag wat voor hun belangrijk was in hoe ze tot geloof zijn gekomen. Dit was het belangrijkste onderdeel en nam daarom de meeste tijd in beslag. De jongeren kregen de kans om hun hele verhaal te vertellen. Hierover hebben we verhelderende en verdiepende vragen gesteld.
3. Onderwerpenlijst
Het kan zijn dat een jongere nog iets is vergeten in zijn verhaal. Daarom hebben we kaartjes gemaakt met daarop verschillende onderwerpen. Deze onderwerpen staan voor verschillende belangrijke thema's uit het leven van jongeren (denk aan school, gezin, zie bijlage 5.3). De kaartjes hebben we vervolgens voor ze neergelegd en we hebben gevraagd of er nog meer dingen belangrijk zijn geweest in hoe ze tot geloof zijn gekomen.
4. Definitie christelijk geloof
Als laatste hebben we de jongeren een definitie van het christelijk geloof voorgelegd. We wilden kijken in hoeverre we over hetzelfde praten als we het hebben over het christelijk geloof, om zo te bepalen of ze binnen onze doelgroep pasten. Dit was nodig om ons onderzoek meetbaar te maken. Daarnaast wilden we kort kijken hoe ze tegen het christelijk geloof aankeken en wat het voor hem of haar betekende. We hebben een definitie aan de jongeren voorgelegd en hun reactie daarop gevraagd. We hebben lang nagedacht om onze definitie voor jongeren begrijpelijk en concreet te maken. De definitie is niet omvattend, maar toont volgens ons belangrijke punten van het christelijk geloof aan.

4.2 Hoe hebben we jongeren gevonden?

We hebben veel tijd gestoken in het vinden van jongeren voor ons onderzoek. Dat hebben we gedaan door een groot aantal kerken, organisaties, jeugdwerkers en mensen uit ons eigen netwerk te benaderen. We hebben met hen gebeld, e-mails naar hen verstuurd en diverse oproepen geplaatst in nieuwsbrieven, op Twitter en op Facebook. Het was voor ons belangrijk om niet via één specifieke organisatie jongeren te vinden, omdat dit de resultaten teveel zou beïnvloeden. Als we jongeren bijvoorbeeld via een bepaalde organisatie hadden benaderd, zou die organisatie

waarschijnlijk teruggekomen zijn als belangrijke factor. We hebben geprobeerd dat zoveel mogelijk te voorkomen. Dat hebben we gedaan door vooral veel diverse kerken te benaderen, waar jongeren met uiteenlopende achtergronden te vinden zijn. Uiteindelijk hebben we zo een groot aantal jongeren gevonden, waarvan we met 17 jongeren een interview hebben gehouden.

4.3 Kennismaking met de jongeren

Dan willen we u nu graag kennis laten maken met de jongeren die we hebben geïnterviewd. We geven hieronder per persoon aan wanneer een jongere zichzelf als christen is gaan zien. Daarnaast beschrijven we in het kort hoe jongeren hebben gereageerd op onze definitie van het christelijk geloof. Hier volgt de definitie: *'het christelijk geloof is de keuze om te geloven dat Jezus God is, dat Hij gestorven is voor onze zonden en het besluit om Hem te volgen.'*

Het is goed om te zeggen dat we in dit verslag niet de echte namen van de geïnterviewde jongeren gebruiken, om ze anoniem te houden.

Marjolein Braamsma

Marjolein is 21 jaar oud. Zij is op haar 17e tot geloof gekomen, dat is nu 4 jaar geleden. Zij kon zich in onze definitie vinden. Het besluit om Jezus te volgen en dus te gehoorzamen kan ook wel wat negatieve associaties oproepen, maar uiteindelijk vindt ze wel dat het erbij hoort. Ook zou Marjolein iets over vrijheid in de definitie willen toevoegen. Ze weet niet precies op welke manier, maar als je tot geloof komt krijg je vrijheid. Je gaat je vrij voelen. Keuzes in het leven kan je met God gaan maken. Je hebt die vrijheid gekregen en God neemt je niets kwalijk. Het is jouw keuze. God weet dat het beter is als je keuzes met Hem maakt, maar Hij geeft je daarin vrijheid.

Piet Kramer

Piet is 23 jaar oud. Hij is ongeveer op zijn 17e of 18e tot geloof gekomen. Dat is nu zo'n vijf of zes jaar geleden. Piet reageerde enthousiast op onze definitie. Hij stemt er mee in. Hij zei: *'dat is ten diepste het christelijk geloof en al het andere is randzaak.'* Hij vindt het niet belangrijk of je je bijvoorbeeld op jonge of oude leeftijd laat dopen. Als je maar gelooft in wat er in de definitie staat. Belangrijk is dus ook om je te bekeren van je leven. Je moet stoppen met je zondige praktijken als God dat van je vraagt. Piet zegt: *'als je dat niet doet, in hoeverre ben je dan eigenlijk wel bekeerd?'* Je wilt bij Jezus horen dus bekeer je je van je zonden, anders houdt het je van God af. Piet geeft aan dat het lastig is om je leven te veranderen, maar hij wil wel steeds meer invulling geven aan een christelijke levensstijl.

Tessa Schouten

Tessa is 19 jaar oud. Ze is op haar 13e tot geloof gekomen. Dat is nu dus 6 jaar geleden. Ze is het eens met de definitie. Ze zei: *'je moet eerst weten dat Jezus ook God is, de drie-eenheid. En als je dat weet, dan mag je ook weten dat je Hem moet volgen, of mag volgen.'*

Max Heuveling

Max is 23 jaar oud. Hij was ongeveer 18 jaar toen hij tot geloof is gekomen. Dat is dus zo'n vijf jaar geleden. Max vindt het een mooie definitie, er staan namelijk drie belangrijke dingen in. Geloof is een keuze en dat is een ook nadeel omdat er mensen zijn die er niet voor kiezen. Hij mist in de definitie wel iets over de opstanding. Dat laat zien dat Jezus de dood heeft overwonnen. Hij zegt: *'als Jezus niet was opgestaan, is het maar de vraag of mensen nog wel hadden geloofd.'*

Nienke de Vries

Nienke is 22 jaar en was 18 jaar oud toen ze tot geloof kwam. Dat is nu dus vier jaar geleden. Ze vindt onze definitie kort maar krachtig. Ze heeft zelf ook wel eens geprobeerd om zo kort mogelijk het evangelie te omschrijven en dit is dan het eerste. Dit is de keuze die je maakt. Ze vindt het gaaf dat zij zo'n moment heeft mee mogen maken, dat ze een bewuste keuze heeft gemaakt. Het viel haar wel op dat het niet over de Heilige Geest ging.

Bert Jansen

Bert is 24 jaar oud. Hij was 19 toen hij tot geloof kwam. In juni 2007 is hij tot geloof gekomen en dat is 5 jaar geleden. Volgens hem omvat de definitie wel het grootste gedeelte. Toen hij tot geloof kwam was dat Jezus God is niet het belangrijkste. Dat is dat Jezus voor je zonden gestorven is en dat God het belangrijk vond dat je bij Hem kon komen. Wat de drie-eenheid precies is, dat maakt op dat moment nog niets uit.

Sara Dekker

Sara Dekker is 23 jaar. Ze is op haar 18e of 19e tot geloof gekomen. Dat is nu dus ongeveer vier of vijf jaar geleden. Ze vindt het lastig om een definitie van het christelijk geloof te geven. Ze mist een stukje. Wat betekent het dat Jezus is gestorven en dat je Hem wilt volgen? Ze vindt het meer een definitie van bekeren. Het geloof in Jezus houdt meer in. Ze zegt: *'het gaat uiteindelijk niet meer om jezelf. Het krijgt allemaal een groter plaatje.'* Ze mist daarom Gods Koninkrijk hierin. We leven uiteindelijk toe naar het moment dat Jezus terugkomt. Ze heeft het over gericht zijn op God, verlangen naar de beloften die Hij doet en je gezindheid veranderen. Ze wil proberen om niet haar eigen eer voorop te laten staan, maar die van God.

Tim Koopman

Tim is 21 jaar oud en was 20 jaar toen hij tot geloof kwam. Dat moment is nu ongeveer driekwart jaar geleden. Hij was het helemaal met de definitie eens, hij vond het een mooie definitie. Hij vindt het mooi omdat het exclusief over Jezus gaat. Hij zegt: *'en zo simpel is het eigenlijk, toch? Dat je gewoon probeert te leven zoals Hij geleefd heeft en zo in deze maatschappij probeert te staan.'* Hij vond het mooi dat de definitie positief geformuleerd is.

David Boer

David Boer is 22 jaar oud. Hij gelooft nu ongeveer een jaar, want hij is op zijn 21e tot geloof gekomen en heeft belijdenis gedaan. David is het eens met de definitie, maar hij was eerst niet van mening dat Jezus God was, dit omdat Jezus op meerdere plaatsen God 'Vader' noemt. Hij gaf aan niet veel Bijbelkennis te hebben en hier misschien nog op terug te komen. Hij gaf ook aan wel in de drie-eenheid te geloven.

Lucas van Steen

Lucas van Steen is 25 jaar oud. Ongeveer drieënhalve, vier jaar geleden was hij tot geloof gekomen. Lucas was het eens met de definitie. Op de vraag of hij nog aanmerkingen had op de definitie zei hij: *'Ik denk dat dat wel heel erg omvattend is.'*

Jan Driebeek

Jan Driebeek is 21 jaar oud en op zijn 18e tot geloof gekomen. Op de vraag wat Jan Driebeek van de definitie vond, haakte hij gelijk in op 'de keuze'. Hij vond het niet echt een keuze om te geloven, wel een besluit om hem te volgen. Geloven is geen keuze. Verder was Jan het eens met de definitie.

Marlies Hoek

Marlies Hoek is 23 jaar oud en is op ongeveer 21 jarige leeftijd tot geloof gekomen. Marlies kon zich in de definitie vinden. Ze had als toevoeging dat ze het belangrijk vond dat God liefde is en dat ze niet kon begrijpen dat mensen in een God zouden geloven die alleen maar streng is en naar de regels kijkt. Dit omdat liefde voor haar juist zo belangrijk is.

Christine Uittocht

Christine Uittocht is 24 jaar oud en was 19 jaar wanneer ze tot geloof kwam. Over de definitie zegt ze dat ze zich erin kan vinden. Wel mist ze iets over dat we Jezus moeten volgen als geliefde kinderen. Ze zei dat ze een beetje de liefde miste in de definitie. Verder was ze het er mee eens.

Robert de Wit

Robert de Wit is 26 jaar oud. Wanneer hij precies tot geloof is gekomen is onbekend. Met de definitie was Robert het niet eens. Hij vond dat de focus te veel op Jezus lag en dat het meer draait om God. Jezus is de poort naar God, maar het draait om God. Ook zei hij dat het niet echt een keuze is om te geloven, maar dat je overtuigd wordt.

Wim de Jong

Wim de Jong is 23 jaar oud en is ongeveer 6 jaar geleden tot geloof gekomen. Hij kon zich in de definitie vinden, maar zou ook wat van de opstanding erbij willen hebben. Hij zegt: *'de reden dat God tegen mij kon spreken op dat moment is ook omdat Jezus is opgestaan.'* Hij vraagt zich ook af in hoeverre het een keuze moment is: *'Soms denken we echt, wow dit is echt mijn keuze voor God. Maar we zijn op een plek gebracht waar die keuze ook wel heel erg ons is voorgelegd.'*

Sander Klein

Sander Klein is 18 jaar oud en was 16 jaar toen hij tot geloof kwam. Sander is het eens met de definitie. Wel vraagt hij af in hoeverre het een keuze is om te geloven. Hij zegt: *'voor mij was het zo'n waarheid dat het eigenlijk niet eens een keuze was. Het was kiezen tussen geen waarheid of wel waarheid.'* Ook zei hij: *'als hij gestorven is besluit je eigenlijk al om Hem te volgen.'* Waarin hij het besluit om hem te volgen op één lijn lijkt te plaatsen als het geloven.

Mirjam Vliet

Mirjam Vliet is 22 jaar oud en was 21 toen ze tot geloof kwam. Mirjam kan zich vinden in de definitie en waardeerde deze positief. Ze vond het goed dat Jezus centraal stond. Ze zei dat veel mensen Jezus toch niet centraal zetten.

In dit hoofdstuk vindt u de resultaten van ons onderzoek. Het bestaat uit drie delen. Het eerste deel (hoofdstuk 5.1) bestaat uit de verbanden die we hebben gevonden in de interviews. Het tweede deel (hoofdstuk 5.2) bestaat uit een reflectie die wij hebben geschreven. We hebben de gevonden verbanden verklaard vanuit verschillende vakgebieden. Het laatste deel (hoofdstuk 5.3) bestaat uit een samenvatting van de reflectie van de specialisten.

5.1 Verbanden interviews

Algemeen

De verbanden kun je op twee manieren indelen. Verbanden waarin de jongeren zelf aangeven wat ze belangrijk vinden en verbanden waarvan wij denken dat die het belangrijkste zijn geweest. Per kopje zullen we uitleggen of de geïnterviewde zelf heeft aangegeven het belangrijk te vinden, of waarvan wij denken dat het belangrijk is.

De criteria waarop we beoordelen of het voor de geïnterviewde belangrijk is geweest, doen we op basis van het volgende:

1. de persoon geeft expliciet aan dat het belangrijk is geweest;
2. het onderwerp neemt een grotere, of centrale rol in het verhaal in.

De criteria waarop wij beoordelen of het belangrijk kan zijn geweest zijn:

1. het komt frequent voor in de interviews;
2. wij constateren een verband die invloed heeft op hoe een jongere tot geloof is gekomen.

We hebben de interviews geanalyseerd op frequentie. Frequentie is het aantal keer dat een factor in een interview voorkomt. Hieronder worden de gevonden factoren weergegeven. De eerst genoemde factor komt het meeste voor en de laatste genoemde factor komt het minste voor in de interviews.

Relaties

Met relaties bedoelen we het contact dat mensen hebben met christelijke mensen. Toen we de interviews lazen, merkten we dat relaties in alle (100%) interviews een belangrijke rol hebben gespeeld. Vaak wordt de persoon door een vriend, partner of kennis in contact gebracht met het christelijk geloof. Hoewel we beseffen dat mensen relationele wezens zijn, is het toch opmerkelijk dat dit zo structureel en veel plaatsvond. Het is immers ook mogelijk dat iemand op eigen initiatief het christelijk geloof onderzoekt. Toch geven jongeren aan dat andere mensen belangrijk zijn geweest in hoe ze tot geloof zijn gekomen. We hebben dit ingedeeld in drie categorieën.

1. Verkering of verliefdheid

Allereerst zien we dat verkering of verliefdheid een belangrijke rol heeft gespeeld in hoe iemand tot geloof is gekomen. In zeven interviews gaat het om verkering en in vier interviews gaat het om verliefdheid.

Piet vertelt dat het meisje met wie hij verkering kreeg naar de kerk ging. Ze was vol discipline en overtuiging. Zonder dat zij hem heeft lopen pushen, is zij wel de aanstichtster geweest. Door haar is hij zich gaan verdiepen in het christelijk geloof. Hij zegt: *'als ik niet verkering had gehad met Liesbeth (...) dan was ik niet op dat moment tot geloof gekomen.'* Tim gaf aan dat hij antipathie had tegen het christelijk geloof. Zijn vriendin veranderde, omdat ze echt ging geloven. Dit bracht fundamentele verschillen in hun relatie met zich mee. Hij wilde daarom weten: *'zou het (christelijk geloof) voor mij ook zoiets kunnen betekenen?'* Marlies kreeg een vriend die christelijk is opgevoed. Deze jongen deed zelf ook weinig met het geloof, maar hij wilde zich er wel in verdiepen. Hij stelde voor om samen de

Alpha cursus te doen, op deze manier is zij ook in de christelijke wereld gerold.

2. Vriendschap met christenen

Naast verkering zijn vriendschappen met christenen belangrijk. Dit komt in de interviews zes keer terug. We zien in de interviews vaker terug dat gesprekken met vrienden en meegenomen worden naar verschillende activiteiten in de kerk belangrijk zijn geweest.

Tessa gaf aan dat haar beste vriendin belangrijk voor haar is geweest, vooral dat ze goed met haar over het geloof kon praten. Ze is door haar vriendin meegenomen naar club.

Wim kreeg op een avond in zijn vriendengroep een filosofisch gesprek. In zijn vriendengroep zat een christen. Deze christen wist zich goed te verdedigen. De geïnterviewde was verbaasd dat de christen zulke goede levenskaders had. Op een gegeven moment ging hij zich afvragen: wat als hij nou gelijk heeft? De christelijke vriend was belangrijk omdat hij daar zijn filosofische vragen bij kwijt kon.

Sander werd op een avond door een vriend uitgenodigd om naar een kerk mee te gaan. Sander ging in eerste instantie mee voor die vriend, maar de gesprekken op de jeugdavond deden wat met hem. Zijn vriend was de reden dat hij zich verder ontwikkelde in het geloof. Ook Christine werd door een vriend uitgenodigd om naar een jeugddienst mee te gaan.

3. Christelijke kennissen

Als laatste zijn binnen de factor relaties christelijke kennissen belangrijk. Dit zien we in vrijwel elk interview terugkomen en zes keer neemt dit een prominentere rol in.

Max kwam in aanraking met een gebedsgroep. Hier ontmoette hij andere christenen, die hem hebben geholpen om zijn geloof te verdiepen.

David ging stagelopen op een vrijgemaakte school. Hoewel hij niet geïnteresseerd was in het geloof, kreeg hij steeds meer interesse door de gesprekken met de docenten, ouders en de directeur. Later ging hij Bijbelstudie doen met de directeur. Hierdoor ging hij steeds positiever tegenover het geloof staan. De Bijbelstudie met de directeur neemt een groot deel van zijn bekeringsverhaal in. Lucas gaf aan dat mensen wel een rode draad in zijn verhaal waren. Steeds weer kreeg hij gesprekken met christenen, waardoor hij meer in de christelijke wereld kwam. Eerst een studiegenoot, later zijn rijinstructeur. Deze gesprekken waardeerde hij zeer.

Positieve uitstraling christenen

Deze factor komt in 15 (88%) verschillende interviews voor. De jongeren hebben zelf aangegeven dat dit belangrijk is geweest. Ze geven aan onder de indruk te zijn van de houding of uitstraling van christenen. Denk bijvoorbeeld aan het hebben van een zuivere uitstraling, openheid en liefde.

Marjolein gaf aan dat christenen iets rustigs uitstralen. Mirjam was geraakt door de Zuid-Afrikaanse christenen. De christenen daar toonden radicaliteit en hadden veel over voor het geloof. Deze kant van het christendom zag ze niet in Nederland. Dit deed veel met haar en het geloof begon voor haar te leven.

Lucas was op vakantie en leerde daar christenen kennen. Deze hadden volgens hem een hele 'zuivere' uitstraling. De rijinstructeur die hij kreeg straalde ook iets moois uit. Hoewel hij niet precies kon uitleggen wat het was, vond hij dit bijzonder.

Nienke gaf aan dat ze op de Alpha cursus erg vrij werd ontvangen. Dat vond ze heel bijzonder.

Iedereen vond het leuk dat ze er was. De mensen waren erg open en gezellig. Ze stond nooit alleen, iedereen kwam met haar kletsen. Ze was het niet gewend dat mensen zo open waren.

Robert zei dat de christenen die hij op de afkickkliniek tegen kwam, hem de onvoorwaardelijke liefde gaven waar hij altijd al naar op zoek was. Hier was hij erg onder de indruk van.

Jan werd uitgenodigd voor een jeugdavond. Hoewel hij zich ongemakkelijk voelde op de avond, was hij onder de indruk van hoe alle jongeren met elkaar omgingen. Hij was heel anders gewend.

Christelijk religieuze ervaringen

Er zijn 12 (71%) interviews waar christelijk religieuze ervaringen een grote rol hebben gespeeld. In deze interviews zien we dat de persoon een bovennatuurlijke ervaring heeft. De persoon wordt bijvoorbeeld ineens sterk emotioneel geraakt, of heeft een moment waarop God zijn/haar gebed lijkt te verhoren. De ervaringen variëren sterk. Het brengt in de meeste gevallen een overweldigend gevoel voort.

Het broertje van Piet was erg aan het snurken, waardoor hij niet kon slapen. Hij bad of zijn broertje kon stoppen en direct werd zijn gebed verhoord. Piet vond het een erg bijzondere gebeurtenis en denkt hier nog vaak aan.

Tessa ging samen met haar vriendin naar buiten omdat ze ruzie hadden. Ze gingen bidden en toen stopte de regen en de wind ging liggen. Ze merkte de aanwezigheid van God en benoemt dit als het belangrijkste moment in hoe ze tot geloof is gekomen. Na hun gebed ging het weer regenen en kwam de wind weer. Ze krijgt nog steeds kippenvel als ze hieraan denkt.

Wim kreeg naar aanleiding van een gesprek ineens een angstig gevoel. Hij omschreef het zelf als geestelijke strijd. Zijn christelijke vriend begon voor hem te bidden. Daarna kreeg hij een gevoel van liefde over zich heen die de angst weg deed gaan.

In jeugd met christelijk geloof in aanraking gekomen

We zien in 12 (71%) interviews dat jongeren in hun jeugd (zowel kinder- als pubertijd) op de één of andere manier met het christelijk geloof in aanraking zijn gekomen. Niet alle jongeren gaven specifiek aan dat het belangrijk voor ze is geweest. Wij zien het echter zo vaak terugkomen dat we vermoeden dat dit wel belangrijk is geweest. We hebben ze ingedeeld in drie categorieën:

1. Kerk

Er zijn vijf jongeren die als kind naar de kerk zijn gegaan. Marjolein heeft bijvoorbeeld in haar jeugd veel kerken bezocht. Bert ging altijd met Kerst naar de kerk en is als kind gedoopt en heeft communie gedaan. Sara en Nienke gingen ook af en toe naar de kerk en gaven aan dat ze daardoor wel oppervlakkig wat wisten over het christelijk geloof.

2. Christelijke basisschool

In totaal zijn zes jongeren van de zeventien naar een christelijke basisschool gegaan. Sommige jongeren zijn niet positief over het christelijke wat ze hebben meegekregen op de basisschool. Toch nemen we deze factor mee, vanwege het aantal keer dat een christelijke basisschool in verschillende interviews terugkomt.

Max vertelde dat er iedere week een klein stukje uit de Bijbel werd voorgelezen en er werden christelijke liedjes gezongen. De verhalen zelf hadden voor hem geen betekenis, maar hij kende de verhalen wel en dat is volgens hem wel belangrijk geweest. Ook Piet geeft aan dat door het kennen van de verhalen het christelijk geloof een klein fundament in hem had.

Mirjam heeft ook op een christelijke basisschool gezeten. Ze zei dat de school met Kerst iets aan het geloof deed. Verder was ze negatief over de manier hoe het christelijk geloof werd uitgelegd, ze zei dat ze de inhoud niet erg begreep.

Jan zei sarcastisch dat ze op zijn christelijke basisschool wel Kerst vierde, maar verder niet veel met het christelijk geloof deed. Hij kreeg wel een Bijbel mee toen hij van de basisschool af ging.

3. Opa en oma

Vijf jongeren hebben een opa en oma die gelovig zijn. In de meeste gevallen geven ze aan dat ze met hun opa en oma af en toe naar de kerk gingen.

4. In de jeugd met christelijk geloof in aanraking gekomen los van kerk, basisschool en opa/oma.

We zien in vier interviews dat jongeren op een andere manier aangeven dat ze in hun jeugd in contact zijn gekomen met het christelijk geloof. Tim geeft aan dat het christelijke geloof toegankelijk was door de christelijke maatschappij waarin we leven. Bert las vroeger uit de kinderbijbel, waardoor hij de verhalen kende.

Gebed

In vrijwel elk interview gaat het over gebed. Wij zien in elf (65%) interviews dat het een belangrijke rol heeft gespeeld in hoe een jongere tot geloof is gekomen. In de meeste interviews geeft de jongere zelf aan dat het belangrijk is geweest. Een enkele keer wordt dit niet specifiek door de jongere zelf aangegeven. De jongeren hebben gemerkt dat bidden effect heeft.

Jan vertelde dat hij op de jeugdavond het verlangen kreeg om te bidden. Hij vroeg aan God of hij bestond. Daarna ervoer hij emotie. Hij beschrijft het zelf als de Heilige Geest die hem aanraakte. Hij moest huilen en zo kwam alles van zijn verleden eruit en ervoer hij een grote liefde.

Lucas zei dat hij ruzie had met zijn vriendin. Op een nacht bad hij naar God om hulp. Daarna kwam hij een christelijke rijinstructeur tegen die hem verder hielp en advies gaf.

Sara gaf aan dat haar vriend voor hun relatie gebeden had. Ze zaten in een moeilijke fase in hun relatie, omdat Sara nog niet geloofde. Haar vriend bracht het bij God en daarna kreeg ze interesse in het geloof, ze wilde naar de kerk. Later zijn ze ook samen gaan bidden.

Naar aanleiding van het gesprek dat Wim had met zijn vrienden, vroeg een christelijke vriend of hij voor Wim mocht bidden. Dit is een belangrijk moment voor hem geweest.

Kerk

In elf (65%) interviews zien wij dat jongeren in aanraking zijn gekomen met de kerk. Het gaat hierbij om kerken van verschillende denominaties. Het in aanraking komen met de kerk kan al als kind zijn, maar ook in het proces van tot geloof komen. Hier geldt dus ook dat jongeren deels zelf aangeven dat de kerk een belangrijke rol heeft gespeeld en deels dat wij ons afvragen in hoeverre het belangrijk is geweest, gezien de frequentie. De rol die de kerk in de interviews heeft, is zowel positief als negatief. De reden dat we kerk meenemen, is dat het in veel verschillende interviews genoemd wordt.

Sara ging naar de kerk voor haar vriend, omdat het voor hem zo belangrijk was. Ze moest heel erg huilen toen ze in de kerk was. Ze werd aangeraakt en voelde zich aangesproken.

Piet ging ook voor zijn vriendin naar de kerk. In eerste instantie wilde hij niet, maar later is hij toch gegaan. Hij is deels teleurgesteld in de kerk, maar heeft nu zijn plekje gevonden. Tessa wilde altijd graag naar de kerk. Ze vond het erg interessant en voelde zich welkom. Voor haar was het de plek waar ze ontdekte dat er meer mensen zijn die geloven.

Christine ging regelmatig mee naar de kerk. Zij had vooral veel vragen over de dingen die gebeurden in de dienst. Deze kon ze weer stellen aan haar vriend.

Nadat Sander werd uitgenodigd om mee te gaan naar een jeugdavond, wilde hij vaker meegaan naar de kerk. Hij was verbaasd over hoe de mensen daar met elkaar omgingen.

Evenementen

In acht (47%) interviews komt naar voren dat jongeren evenementen hebben bezocht en dat dit belangrijk voor ze was. Een evenement brengt een bijzondere sfeer met zich mee.

Tessa heeft de EO-Jongerendag, Soul Survivor en Opwekking bezocht. Ze was onder de indruk van de hoeveelheid christenen die ze daar zag. Ze leerde er nieuwe dingen en het samen zijn vond ze ook bijzonder.

Mirjam had een negatief stereotype beeld van christenen. Toen ze op het Xnoizz Flevo Festival

kwam, zag ze dat christenen ook gewoon normale mensen waren. Lucas werd uitgenodigd op een pinksterconferentie. Hij had dubbele gevoelens. Enerzijds vond hij het eng en wilde hij weg. Anderzijds vond hij het interessant wat er gebeurde en trok het hem heel erg naar het geloof toe.

(Youth) Alpha en Bèta cursus

De Alpha/Bèta cursus werd zeven (41%) keer genoemd. In de Alpha cursus zijn veel dingen die een belangrijke rol hebben gespeeld, maar de sfeer, openheid en het kwijt kunnen van vragen waren erg belangrijk.

Nienke ging naar de Alpha en later naar de Bèta cursus. Bij de Alpha cursus werd ze vrij ontvangen. Iedereen vond het leuk dat ze er was en er was een open en gezellige sfeer. De groep was erg hecht en ze vond de cursus erg interessant. Hier ontdekte ze wat het christelijk geloof betekent. Later heeft ze de Bèta cursus gedaan en daar ging ze Bijbel lezen en heeft ze ook veel geleerd.

Bert wilde eerst niet naar de Alpha cursus, maar toen hij hoorde dat hij daar mocht discussiëren en zijn mening mocht vertellen, wilde hij wel. Dat triggerde hem. Toen hij daar was kreeg hij het gevoel dat hij gewaardeerd werd. Mensen gaven onvoorwaardelijk om hem. Hij vond de discussies fijn en kreeg een onderbouwd weerwoord van christenen. Jezus leven bleek op feiten te zijn gebaseerd en dat sloeg hem van zijn stuk. Hij kreeg het gevoel dat hij er niet meer omheen kon.

Marlies ging met haar vriend de Alpha cursus volgen. Nadat ze de Alpha cursus hadden gedaan gingen ze de Bèta cursus doen. Dit was fijn voor haar omdat ze zo meerdere meningen kon horen. Ze gaf aan dat ze vaak haar mening baseerde op die van andere mensen. Zo is Marlies de christelijke wereld ingerold.

Muziek

We zagen dat zes (35%) jongeren muziek positief waardeerden in hun verhaal. Het gaat hier vooral over christelijke muziek, muziek in de kerk en het samen zingen.

Voor Piet is muziek belangrijk. Het is voor hem de manier om bij zijn emoties te komen en daar uiting aan te geven. Het brengt hem op die manier dicht bij God.

Christine vond het zingen in de kerk altijd erg leuk. Tessa vond de muziek mooi en daarom bleef ze naar de kerk komen.

Spirituele ouders

In zes (35%) van de interviews zagen we dat de jongeren spirituele ouders hebben. Hoewel dit niet altijd een hele belangrijke plaats innam in het verhaal van de jongeren, denken wij toch dat dit invloed heeft gehad.

Robert vertelde dat zijn moeder licht spiritueel is. Als klein jongetje zei ze bijvoorbeeld dat hij naar de sterren moest kijken en een wens kon doen. Volgens Robert heeft dit bijgedragen en heeft dit een interesse gewekt in het spirituele.

Tessa haar moeder is erg spiritueel. Toen Tessa in klas 2 van de middelbare school zat, ging haar moeder ineens naar een Baptistengemeente. Tessa ging met haar moeder mee en haar moeder haakte na een half jaar af. Tessa bleef naar de kerk gaan. Daarnaast houdt haar moeder zich met occulte dingen bezig, waar Tessa angstig voor was. Het christelijk geloof geeft Tessa bescherming voor deze angst.

Kritisch-rationeel denken meer loslaten

Vijf (29%) van de geïnterviewden gaven aan dat er een punt was in hun verhaal waarop ze de keuze maakten om minder kritisch te zijn of hun denken los te laten. Hiermee bedoelen we niet dat het denken voor iemand totaal niet belangrijk is. Het is een moment waarop iemand tot de conclusie komt dat niet alles rationeel te begrijpen is.

Piet is erg rationeel ingesteld. Hij wil dingen begrijpen en kunnen verklaren. Iets moet totaal, compleet waar zijn, dan kan hij er in geloven. Op een gegeven moment heeft hij geleerd om dit los te laten. Hij kwam tot het besef dat niet alles in elkaar gaat passen. Dit loslaten is voor hem belangrijk geweest om verder te komen in zijn geloof.

Christine was al drie jaar bezig om zich te verdiepen in het christelijk geloof. Ze had veel vragen en kon er nog een heleboel bedenken. Maar tegelijkertijd dacht ze: ik kan zo wel blijven door gaan. Ze dacht er over na en besloot deze vragen los te laten en zich gewoon in het christelijk geloof te storten. Dit is een belangrijk moment geweest in haar verhaal. Toen ze eenmaal in de christelijke wereld kwam, wilde ze niet meer terug.

Club of catechese

Club of catechese komt bij vijf (29%) van de geïnterviewden voor. Jongeren geven zelf aan dat club een belangrijke rol heeft gespeeld. In clubs leren ze veel over het geloof en zijn er vaak goede gesprekken.

Tessa heeft drie clubs bezocht: teenchoice, kinderclub (als leiding) en 16+ club. Ze leerde bij teenchoice veel over het geloof. Ze leerde de basisstappen kennen en kon met haar vragen terecht. Bij kinderclub kwam ze steeds meer te weten over het geloof en zag ze wat het geloof met kinderen deed. Dat vond ze mooi om te zien. Bij 16+ kwam er meer diepgang. Er waren veel gesprekken. Piet heeft diverse clubs bezocht. Hij is in zijn tienerjaren naar catechese gegaan, maar heeft daar niets geleerd. Ook over andere clubs in die periode is hij niet enthousiast. Piet zegt: 'die dominee had een monoloog van hier tot Tokio, die kon niet met tieners omgaan.' Het deed hem niet veel, het was pure kennis. Voor zijn geloofsleven heeft het niet veel betekend. Piet heeft wel kennis gekregen, maar heeft daar nooit geleerd hoe je een persoonlijke relatie met Jezus opbouwt. Later ging hij naar een andere club en daar is Piet wel positief over. Daar ging het over het evangelie in begrijpelijke taal. Dat sprak hem aan. Hij ging het evangelie begrijpen. Het was ook praktisch. Als het bijvoorbeeld over genezing ging, dan werd dat ook in de praktijk gebracht.

David ging stage lopen op een vrijgemaakte basisschool. Daar kreeg hij interesse in het geloof. Op een dag stonden twee jeugdouderlingen voor zijn deur. Hij werd door de jeugdouderlingen verwezen naar de dominee. Daar volgde hij catechisatie. Hij leerde er veel. Naar aanleiding van de lessen ging hij belijdenis doen.

Navigators

De christelijke studentenvereniging De Navigators kwam ook vijf (29%) keer voor in de interviews. Een aantal van de geïnterviewden geven aan dat vooral de mensen en de sfeer belangrijk waren.

Tim vond het bij de Navigators gezellig. Hij vond het erg interessant en ontdekte dat hij een achterstand in kennis over het christelijk geloof had. Hij wilde meer weten over het geloof. Die achterstand in het geloof triggerde hem. Hierdoor ging hij de Bijbel serieus bekijken. Op een gegeven moment heeft hij de keuze gemaakt dat hij God interessant vond.

Marlies kwam bij Navigators als niet-christelijk meisje omdat ze de diepere gesprekken miste bij andere verenigingen. Toen ze bij Navigators kwam vond ze sommige dingen moeilijk. Ze had niet verwacht dat het zo christelijk zou zijn. Toch vond ze de mensen heel fijn en was Navigators in dat opzicht een goede toevoeging.

Vaderfiguur

Hoewel dit thema in slechts vier (24%) interviews voor komt, vinden we het toch belangrijk genoeg om te benoemen. Ondanks dat er meer factoren zijn die vier keer terugkomen in de interviews (zie hieronder), plaatsen wij deze hier vanwege de grote impact van dit thema. In alle vier de interviews neemt dit thema een centrale rol in. In een aantal gevallen heeft de vader een wond achtergelaten die werd geheeld door het geloof.

Sander had een alcoholistische vader. Zijn vader en moeder waren gescheiden. Toen hij werd uitgenodigd door een vriend om naar een christelijke jeugdavond te gaan, kon hij daar zijn verhaal kwijt. Hij merkte dat God wel een vader is die voor hem klaar staat. Dit raakte hem erg. De alcoholistische vader van Robert heeft, toen Robert jonger was, zelfmoord gepleegd. Hierdoor ging hij belangrijke levensvragen aan zichzelf stellen: 'waarom leef ik?' Hierdoor ging hij naar de zin van het leven zoeken.

Overige

Naast de bovenstaande verbanden, hebben we er nog meer gevonden. Deze komen echter minder frequent voor. Hieronder een opsomming van de overige verbanden:

- Een bepaald Godsbesef (vier keer, 24%): sommige jongeren gaven aan dat ze al op jonge leeftijd een bepaald Godsbesef hadden.
- Weerlegging stereotype beeld van christenen (vier keer, 24%): veel jongeren zagen christenen als hypocriet. In vier gevallen is het belangrijk geweest dat een christen heeft laten zien dat niet alle christenen hypocriet zijn.
- Eureka moment (drie keer, 18%): dit zijn momenten waarop jongeren ineens iets helder gaan zien. Van het afvallen van schellen voor de ogen tot een bepaalde klik met het besef dat God bestaat.
- Zelf Bijbel lezen (drie keer, 18%): voor drie jongeren was het belangrijk dat ze zelf uit de Bijbel zijn gaan lezen.

5.2 GPW reflectie

Inleiding

Wij hebben 17 jongeren mogen interviewen en bijzondere verhalen mogen horen. We hebben de interviews naast elkaar gelegd om te zien of er verbanden zijn tussen de interviews. We hebben verschillende verbanden gevonden. Deze verbanden zijn interessant en we kunnen in ieder geval vanuit deze 17 interviews zeggen dat sommige factoren belangrijker zijn dan andere.

Dit verklaart echter nog niet waarom deze factoren zo belangrijk zijn geweest. Als afstudeerders willen we daarom een korte reflectie geven op de verschillende verbanden. Hoewel het interessant zou zijn om als afstudeerders te reflecteren op alle verbanden, ontbreekt hiervoor de tijd. We hebben daarom drie factoren uitgekozen die het belangrijkste lijken te zijn in deze 17 interviews.

We hopen hiermee de verbanden toe te lichten en te verklaren vanuit verschillende gebieden (denk aan psychologie, filosofie, enz.). Dit doen we met behulp van de theorie die we in onze opleiding hebben gekregen. Op deze manier hopen we meer inzicht te krijgen in waarom deze factoren zo belangrijk zijn geweest. Er zijn veel gebieden, we kunnen deze echter ook niet allemaal langs gaan. We denken dat de onderstaande selectie vanuit onze opleiding het meest zegt over deze drie belangrijke factoren.

1. Relaties

Inleiding

In de interviews kwam terug dat relaties een belangrijke rol hebben gespeeld in hoe de jongeren tot geloof zijn gekomen. Het kernwoord 'relaties' hebben wij in drie categorieën verdeeld:

Relatie/verliefdheid, vrienden en kennissen. Om hier als Godsdienst Pastoraal Werker op te reflecteren zullen wij twee gebieden kiezen: psychologie en geloofsleer.

Psychologie

Jongeren leven in een groot netwerk met verschillende relaties. Ouders en vrienden zijn de belangrijkste. De invloed van leeftijdgenoten neemt in de adolescentie een steeds grotere plek in. Het gaat bij leeftijdgenoten niet om exact dezelfde leeftijd, maar om 'hetzelfde niveau van sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling'.¹

De jongeren die we geïnterviewd hebben, komen tot geloof in hun adolescentieperiode. Jongeren hebben in deze periode de ontwikkelingstaak om een eigen identiteit te ontwikkelen. Hierbij hoort het maken van eigen keuzes. Ze zijn op zoek naar wie ze willen zijn. Leeftijdgenoten bieden hierin informatie, steun en zijn een voorbeeld voor elkaar. Dat maakt dat leeftijdgenoten in die periode belangrijker worden in bijvoorbeeld het aanleren van normen en waarden en hun invloed toeneemt. Jongeren leren om zich in te leven in de mening van de ander en om een eigen identiteit te ontwikkelen.

In de interviews zien we terug dat jongeren zelf keuzes willen maken om te ontdekken wie ze willen zijn. Wij denken dat als jongeren vragen hebben of met problemen zitten, ze dan terugvallen op hun leeftijdgenoten en zij hen dan tot steun zijn. Het contact met leeftijdgenoten is belangrijk, omdat leeftijdgenoten jongeren helpen om te ontdekken welke keuzes ze willen maken. Dat maakt dat dit een belangrijke rol speelt in hoe jongeren tot geloof komen.

Jongeren leren reflecteren en vriendschappen aan te gaan. Ze moeten hun eigen identiteit ontwikkelen en leeftijdgenoten worden belangrijker. Ouders zijn voor alle jongeren belangrijk. Echter helpen de ouders van niet-christelijke jongeren hun kinderen niet verder in hun zoektocht naar het

¹ Wit, J. de, e.a., *Psychologie van de adolescentie. Basisboek* (Baarn: HBuitgevers, 2007) p. 94.

christelijk geloof, omdat ouders zelf niet christelijk zijn. Dat maakt dat hun christelijke vrienden de grootste invloed hebben op dit proces. Ze praten met elkaar en vormen hun mening m.b.v. hun leeftijdgenoten. Ze zijn namelijk elkaars rolmodellen en moedigen elkaar zowel verbaal als non-verbaal aan. Dit helpt jongeren om hun eigen identiteit te vormen.

Geloofsleer

Vanuit geloofsleer kunnen we verschillende dingen zeggen over God en de wereld. Wij vinden onze afkomst alleen in God. God is niet alleen het begin van het universum maar ook het begin van ons. Wij zijn hier omdat God ons vrijwillig en uit genade heeft geschapen. Wij leven om Hem te eren en in gemeenschap met Hem te leven. God bepaalt wat menselijk is en wat niet. Het is niet aan ons om te bepalen wat waardevol is. Wij moeten alle schepsels bekijken vanuit Gods perspectief².

De Bijbel leert ons wie God is en hoe Hij zich tot ons verhoudt. God is een drie-eenheid. De Vader, Zoon en Heilige Geest. God is relatiegericht. Omdat God een drie-eenheid is, is God in Zichzelf al de perfecte gemeenschap. God is ook een schepper³. Hij heeft de wereld gemaakt om een relatie met mensen aan te gaan.

Omdat de wereld gemaakt is voor relatie, is het niet raar dat relaties een grote invloed hebben op jongeren. God heeft ons immers gemaakt om met elkaar en God in verband te staan en samen in deze wereld te leven. In veel gevallen van de interviews is er een christelijke jongere die al een relatie heeft met God. De christelijke jongere leeft naar hoe de wereld bedoeld is. Wanneer de niet-christelijke jongere dan geïntroduceerd wordt in de christelijke gemeenschap, of een christelijke jongere leert kennen, kan deze jongere ervaren hoe relaties bedoeld zijn. We denken dat dit een grote reden kan zijn waarom relaties zo'n invloed hebben op de geloofskeuze van de niet-christelijke jongere.

2. Positieve uitstraling christenen

Inleiding

Uit de interviews blijkt dat christenen een positieve uitstraling hebben. Dit uit zich op verschillende manieren. In de interviews werden de volgende genoemd: openheid, acceptatie, liefdevol, twijfels mogen uiten, vragen kunnen stellen, rust, zuiverheid, vreugde, vastberadenheid, enzovoort. We willen dit vanuit drie gebieden verklaren: pneumatologie, jeugdcultuur en spiritualiteit.

Pneumatologie

In Galaten 5:22-23 wordt gesproken over de vrucht van de Geest. De Heilige Geest komt in de gelovigen wonen en helpt de gelovigen hier op aarde. Wanneer een christen de Heilige Geest in zich heeft, brengt dit vrucht voort: liefde, vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing.

Dit is iets wat we terug zien in de interviews. De jongeren kwamen in contact met christenen en zagen één of meerdere van deze karaktereigenschappen bij de christenen. De ongelovige jongeren vonden dat blijkbaar bijzonder, want het was voor meerderen een bijzonder moment. Jongeren die gewend zijn om op een negatieve manier met elkaar om te gaan leren ineens dat je ook op een positieve manier met elkaar om kan gaan. De ongelovige jongeren worden ook nieuwsgierig en gaan zich afvragen wat de gelovige jongeren hebben. Door de openheid die er is in de christelijke gemeenschappen blijft de jongeren terug komen naar bijvoorbeeld de jeugdavonden, hierdoor ontstaat er een goed klimaat voor de niet-christelijke jongere om zijn/haar vragen kwijt te kunnen en om te groeien. Dat in sommige gevallen de sfeer in een groep de enige reden is waarom een niet-

² Stanley, J. G., *Created for Community: Connecting Christian Belief with Christian Living* (Michigan: Uitgeverij Baker Academic, 1998) p. 70-71.

³ Stanley, J. G., *Created for Community*, p. 42.

christelijke jongere terug blijft komen naar een christelijke activiteit, toont al aan dat de invloed van deze factor erg groot is. We denken dus dat de vrucht van de Geest in de levens van jongeren zichtbaar wordt en dat dit een positieve uitstraling heeft op jongeren.

Jeugdcultuur

Voor jongeren is authenticiteit erg belangrijk. Het betekent dat je jezelf bent, dat je je eigen mening hebt en ergens voor staat. Je moet je niet anders voordoen dan je bent, maar vooral jezelf zijn en dus weten wie je bent. Jongeren verwachten dit van zichzelf, maar ook van de ander.

Deze authenticiteit zien we terug in de interviews. Jongeren mogen bij de Alpha cursus, clubs, Navigators zichzelf zijn. Ze mogen vragen stellen, discussiëren en hun twijfels uiten. We denken daarom dat ze worden geaccepteerd zoals ze zijn. Jongeren geven aan dat hun christelijke vrienden staan voor wat ze vinden. Zo vertelt Bert dat het meisje waar hij verliefd op was haar grenzen aangaf en dit ook kon onderbouwen.

Spiritualiteit

Christelijke spiritualiteit uit zich door eenvoud. In de eenvoud vindt de ontmoeting met God plaats. Je sluit als het ware de vensters om je heen en opent je hart voor God. Er zijn genoeg vensters om te sluiten: alle informatieprikkels zoals tv, internet, smartphone, ontmoetingen met mensen, werk, studie, enzovoort. In die rust is er tijd voor gebed, meditatie, geven en vasten. Het is een weg die je naar binnen toe maakt, om uiteindelijk weer naar buiten te gaan. In nieuwe rust, eerbied en openheid.

In de interviews zien we dat christenen iets uitstralen. Wij denken dat dit ook te maken heeft met spiritualiteit. We hebben geen onderzoek gedaan naar hoe de spiritualiteit van de christelijke vrienden van de geïnterviewden is. Wel denken we dat spiritualiteit een belangrijke component kan zijn in de uitstraling van christenen.

3. Christelijk religieuze ervaringen

Inleiding

Uit de resultaten blijkt dat 12 van de 17 geïnterviewden een religieuze ervaring hebben gehad. Elke jongere heeft zijn eigen ervaring. We zien dat bijzondere ervaringen een grote invloed hebben gehad op het leven van jongeren. We willen dit vanuit twee gebieden verklaren: geloofsleer en filosofie.

Geloofsleer

Immanuel Kant was een filosoof in de Verlichting. Voor Kant was de menselijke rede erg belangrijk. Hij vond dat je het eigen verstand moest gebruiken en legde de nadruk op de rede. Schleiermacher reageerde hierop met de stelling dat we met menselijke rede nooit verder kunnen komen dan de dingen die we om ons heen zien. Buiten die werkelijkheid kunnen we niet treden, ook niet met ons verstand. Daarom vond hij dat God niet thuishoorde in de wetenschap. Gevolg was dat Schleiermacher meer aandacht voor gevoel en ervaring gaf.

Karl Barth reageerde hierop door te stellen dat we door het menselijke verstand/gevoel nooit bij God uitkomen, maar dat God wel Zelf door die gesloten box kan breken. Barth noemt dit openbaring. Doordat God Zichzelf openbaart, weten we wie Hij is. God openbaart Zich op verschillende manieren. Zo komt Barth op zijn bekende drietrap. De hoogste trap is Jezus Christus. Hij is het Woord van God en God openbaart Zich dus in eerste instantie door Christus. De Bijbel is de tweede trap. Het is een verslag van de eerste getuigen van Jezus Christus. De derde trap is die van de prediking en noemen we ook wel voortgaande openbaring. Trap één en twee noemen we dan de primaire openbaring. Barth stelt dat de voortgaande openbaring gebonden is aan de primaire openbaring. Je moet de voortgaande openbaring van God dus wel legitimeren aan de Bijbel. Het is dus niet zo dat God niets meer van Zich laat horen na het vaststellen van de canon.

In onze interviews zien we terug dat het gevoel een belangrijke rol speelt in hoe iemand tot geloof komt. Barth laat zien dat God degene is die het initiatief neemt en Zichzelf openbaart en dat is wat we in de interviews terugzien. We denken dat door het werk van de Heilige Geest jongeren een religieuze ervaring met God hebben gehad, wat hen uiteindelijk tot belijdenis brengt.

Filosofie

Wij leven in een postmoderne samenleving en kunnen daar dus niet zomaar uit. We worden erdoor beïnvloed, omdat we erin opgroeien. Overal om ons heen zien we postmoderne invloeden: in de media, films, muziek, enzovoort. Vroeger leefden we in een bevelscultuur, waarin je deed wat je 'meerdere' (bijvoorbeeld je ouders) van je vroeg. Nu leven we in een onderhandelingscultuur. Over alles moet te onderhandelen zijn, niets mag je van bovenaf opgelegd worden. Je moet vooral zelf kunnen bepalen wat je wilt. Daarnaast hechten we veel waarde aan belevingskwaliteit. In een Tv-programma moet de presentatie, het licht en geluid, de 'acts' en alles eromheen goed en vloeiend zijn. We zijn gewend om onze zintuigen te laten prikkelen met goede beleving.

De postmoderniteit laat zich ook kenmerken door de belevingscultuur die er heerst. In de belevingscultuur worden keuzes vaak niet rationeel bepaald, maar op het gevoel. De laatmoderne mens is onzeker en zoekt vertrouwen en geborgenheid, bescherming en verdoving. Zijn diepste verlangen is erop gericht het werkelijk goed te mogen hebben. Deze mens wil ook verlost zijn van angst, pijn en lijden. Waar komt deze sterke nadruk op gevoel eigenlijk vandaan? In de belevingscultuur wordt dit gezocht in 'dat wat goed voelt'. De zekerheid en bescherming die men zoekt wordt gezocht in het gevoel⁴.

In onze huidige maatschappij wordt hier op ingespeeld. Veel reclame is op het gevoel gericht. Bedrijven waarvan de producten niet meer op kwaliteit te onderscheiden zijn, proberen te concurreren door bij de consument op het gevoel in te spelen.

Door de cultuur waarin we leven, is gevoel voor jongeren erg belangrijk. Met de constatering dat we leven in een belevingscultuur willen we niet de religieuze ervaring van een jongere relativiseren. We denken dat, hoewel we leven in een cultuur waar ervaring belangrijk is, de ervaring zelf 'echt' is. We doen niks aan de ervaring zelf af. Dat we leven in een belevingscultuur zegt wel wat over de waarde die een jongere geeft aan zijn/haar gevoel. We denken dat dit verklaart waarom de ervaringen die veel jongeren hebben gehad, zo'n grote impact heeft op het leven van een jongere. De jongere is op zoek naar vastheid en zekerheid. Op het moment dat God besluit om een jongere aan te raken, wordt de jongere geraakt op de manier waarop hij/zij de wereld ziet en meet: het gevoel. De jongere ervaart eindelijk de zekerheid, het vertrouwen en de bescherming waar de jongere al lange tijd naar op zoek was in God. We denken dat dit daarom resulteert in een belangrijk moment.

⁴ Stoop van der J., Kuiper R., Ramaker T., *Alles wat je hart begeert: christelijke oriëntatie in een op beleving gerichte cultuur* (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn motief 2007) p. 50

5.3 Specialisten

De specialisten hebben een reflectie geschreven naar aanleiding van de interviews. Hier volgt een samenvatting van de geschreven reflecties. Voor de volledige reflecties zie bijlage 10.

Henk Bakker (theoloog)

Henk Bakker (1960) doceert nu theologie en historische theologie aan de Evangelische Theologische Hogeschool te Ede, het Center of Evangelical and Reformation Theology (Vrije Universiteit) en aan het Baptisten Seminarium. Hij is 15 jaar predikant geweest.

In vrijwel alle interviews kwam terug dat er een raakpunt van God was. Henk Bakker was verbaasd door de waaier van ervaringen van alle jongeren die tot geloof gekomen waren. Iets wat hem opviel, is dat er in veel interviews een 'Touch Down' voorkomt. Dit betekent dat God ingrijpt bij mensen. Deze jongeren hebben in eerste instantie niet de intentie om God te zoeken. Maar door een ontmoeting maakt God Zich aan hen bekend.

Nog iets dat opviel was dat wanneer de jongeren tot geloof gekomen waren, ze achter steeds meer dingen de bedoeling gaan zien. De jongeren kijken terug naar hun leven en ervaren dan dat het 'klopt' en dat God hier in gewerkt heeft. Hier is een theologische spanning. Wie is eerst bezig? God of de mens? Hier zet God langzaam het hart open.

Henk Bakker stelt wel de vraag: pakt men wel wat het kruis is? In de verhalen komt naar voren dat veel jongeren later pas rationeel begrijpen waarom Jezus aan het kruis is gegaan. We hebben vaak een vaste manier in ons hoofd hoe iemand tot geloof moet komen (waarbij jongeren eerst voor het geloof kiezen en later pas beseffen wat het inhoudt). Zo hoeft het niet altijd, want God zet de heilsorde op zijn kop. Wij moeten het loslaten en vertrouwen dat God op Zijn manier ingrijpt in de levens van mensen. Henk Bakker zegt: 'Hoe het gebeurt, daar gaat God over, je kunt het niet losrafelen.'

De negativiteit naar de kerk viel Henk Bakker ook op. We moeten een andere slag daarin halen. Het compleet verwijderen van dit imago is onmogelijk. We kunnen echter wel wat van het stoffige image weghalen.

Het mooiste wat Henk Bakker ziet gebeuren is dat God eigenmachtig (soeverein) mensen raakt. Dit is een mysterie. Randvoorwaarden kunnen echter wel door mensen geleverd worden.

Een belangrijke bijdrage die mensen kunnen leveren noemt hij de 'morele ruimte'. Je geeft mensen een ruimte van blijdschap, aanvaarding, openheid, echte interesse, zorg voor mensen, aanvaardend en creativiteit. Uiteindelijk moet er ook verwezen worden naar God.

De vaderkant van God speelt ook een belangrijke rol. God is zorgzaam en liefdevol. Een grote mate van eenzaamheid en afwijzing zit in onze cultuur. Hij noemt het een honger naar aanvaarding. De jongeren zijn op zoek naar liefde en aanvaarding in God. De kerk moet een verbondenheid zijn: nieuw gezin, familie, warme sfeer en genegenheid. Hoe kunnen wij hier een warm gezin zijn voor de jongeren?

Je moet dingen tastbaar maken voor jongeren. Verbondenheid is hierin ook belangrijk. Mensen moeten samen dingen kunnen ervaren. Anders wordt het een cognitief spelletje. Uiterlijke hulpmiddelen zijn hierin nuttig. Dit kan zich uiten in gesprekken met mensen, verbondenheid, samen eten, moment van gebed, samen voelen zich omgeven door Gods woord enz. Je kunt verschillende materiële dingen gebruiken om een boodschap duidelijk te maken. Je kunt verschillende materiële dingen gebruiken om een boodschap duidelijk te maken. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van olie bij de zalving. Bidden voor genezing kan ook zonder olie, maar de olie maakt het beeldend.

We moeten van ons stoffige imago afkomen, maar het is onmogelijk om de generatiekloof te overbruggen. Er wordt tegenwoordig zelfs gesproken van meerdere generatiekloven. Dit omdat de jeugdcultuur zo snel gaat. Je mag diensten aantrekkelijk maken. Je moet hier echter wel voorzichtig in zijn. Predikanten en jongerenwerkers moeten meer weten over de jongerencultuur en de complexiteit hiervan.

De gemeente moet een levende, bruisende gemeenschap zijn, die cultureel relevant is en geen isolatie heeft in een mentaal spel. En jongeren moeten niet in de kerk zitten met de vraag: 'waarom ben ik hier eigenlijk?'

Samengevat kunnen we concluderen dat de volgende punten volgens Henk Bakker een belangrijke rol hebben gespeeld in hoe jongeren tot geloof komen:

- Het ingrijpen van God
- Uiterlijke middelen
- Vaderkant van God

Rob Hondsmark (psycholoog, pedagogiek)

Rob Hondsmark is GZ-psycholoog en orthopedagoog en heeft als directeur Kinder- en Jeugdzorg bij De Hoop en bij Stichting Chris gewerkt en heeft hier verschillende jongeren tot geloof zien komen. Hij ziet de volgende factoren terugkomen in de interviews en licht zijn punten toe.

Relatie is het sleutelwoord. Er is vrijwel geen jongere die tot geloof komt zonder dat een relatie daarbij een belangrijke rol speelde. Dit uit zich op twee manieren: (1) de relatie brengt de jongere in contact met een andere groep gelovigen of (2) vanuit de opvoeding wordt er een bepaald fundament gelegd. De mens is een relationeel wezen en wat er in zijn eerste jonge levensjaren is ingestopt, vergeet een mens zijn leven lang niet. Rob Hondsmark ziet dat de keuze voor het geloof wordt gemaakt door de relatie met een andere jongere of jongerengroep die positief getuigend aanwezig is en het geloof relevant maakt omdat het een duidelijke rol speelt in iemands relaties.

Noem het gevoel, emotie of het werk van de Heilige Geest, maar uit de interviews blijkt dat een behoorlijk aantal jongeren iets bijzonders meemaken. In de psychologie is men voorzichtig met dit soort elementen. De cognitieve en gedragsmatige methoden die in de loop der jaren ontwikkeld zijn, houden steeds meer rekening met de factor spiritualiteit. In elk geval heeft beleving een ongekeerde hoogte. De vraag is of dat iets specifiek van deze tijd is, of dat het iets is dat we zijn kwijtgeraakt en dat nu weer herontdekt wordt. Voelen, ervaren zijn niet meer weg te denken factoren in onze over-rationele wereld.

Een derde factor is de invloed van bepalende gebeurtenissen die een jongere doen nadenken, een proces op gang brengen en uiteindelijk tot een keuze doen komen. Bij deze negatieve, traumatische of positieve gebeurtenissen zien we dat het een richtinggevende gebeurtenis is die voor de jongere het zoeken op gang brengt of de gekozen richting bevestigt. Traumatische gebeurtenissen dwingen mensen om na te denken over de essentie van hun bestaan en het doel van hun leven.

Samenvattend ziet Rob Hondsmark vanuit zijn vakgebied drie belangrijke factoren in hoe jongeren tot geloof komen vaak terugkomen in de interviews:

- Relaties
- Niet-rationele
- Invloed bepaalde gebeurtenissen

Miranda Klaver (antropoloog)

Miranda Klaver is antropoloog en theoloog. Ze houdt zich bezig met vragen over de relatie tussen cultuur en religie. Miranda is als onderzoeker verbonden aan de Vrije Universiteit en werkt als docent aan de Christelijke Hogeschool in Ede bij de opleiding theologie.

Ten eerste bevestigt dit onderzoek dat de meeste mensen, inclusief jongeren, tot geloof komen door betekenisvolle relaties met gelovigen. Het laat zien dat bekering een sociaal proces is.

Weinig jongeren komen spontaan tot geloof. In de interviews komt Miranda Klaver dit type, ook wel crisisbekering genoemd, niet tegen. Tot geloof komen is een langdurig proces waarin wel beslissende momenten of keerpunten aan te wijzen zijn. Bijzondere plaatsen en gelegenheden zoals conferenties kunnen daarin een belangrijke rol spelen.

In de tweede plaats toont dit onderzoek dat bijzondere ervaringen een belangrijke rol spelen in de geloofsweg van nieuwe gelovigen. De ervaringsdimensie van het geloof wordt veelal beschreven in zintuiglijke ervaringen, waarbij veranderingen in waarneming van het lichaam centraal staan. Mensen krijgen het koud, warm, voelen een sensatie die geduid wordt als liefde. Bijzondere omstandigheden worden als teken van de aanwezigheid of als het ingrijpen van God geduid. Ervaringen van genezing, profetie en dromen worden in verband gebracht met de aanwezigheid van de Heilige Geest die werkzaam is in de alledaagse werkelijkheid. God laat zich zien aan mensen en dat is te merken aan verschillende ervaringen van het lichaam. Deze nadruk op subjectieve ervaringen van het individu laat zien dat tot geloof komen bij veel nieuwe gelovigen niet in de eerste plaats op basis van argumenten of de overtuigingskracht van de waarheid van het christelijke geloof plaats vindt, maar dat de eigen ervaring een gezaghebbende rol speelt in processen van bekering.

In de derde plaats wordt met deze interviews bevestigd dat relatievorming tussen gelovigen en ongelovigen een succesvolle methode van bekering is. Hoewel in christelijke kringen duurzame relaties met ongelovigen ontmoedigd worden, zou dit vanuit missionair oogpunt aangemoedigd kunnen worden. Het is echter de vraag wat de kansen zijn dat een gelovige zijn of haar geloof verliest door een relatie met een ongelovige partner.

Gevonden factoren:

- Betekenisvolle relaties met gelovigen
- Bijzondere ervaringen
- Relatievorming tussen gelovigen en ongelovigen

Hijme Stoffels (socioloog)

Hijme Stoffels (1952) studeerde sociologie en theologie aan de Vrije Universiteit. Hij is werkzaam op de VU als universitair docent aan de Faculteit der Godgeleerdheid en is nu hoogleraar 'Sociologie van Kerk en Godsdiens.'

Bekering of 'tot geloof komen' is voluit een sociaal proces. Het proces van 'tot geloof komen' is ingebed in een web van sociale relaties. De jongeren worden door een groepje vrienden meegesleept naar een christelijke jongerenactiviteit of krijgen een relatie met een christelijke vriend of vriendin. Sociaal psychologen spreken in dit verband van *cognitieve dissonantie*: de spanning die ontstaat tussen twee tegenstrijdige 'cognities', zoals bijvoorbeeld:

1. Ik ben verliefd op dit meisje/deze jongen.
2. Zij/hij belijdt een geloof, waar ik niks mee heb of niks van moet hebben.

In de regel zullen mensen ernaar streven de spanning tussen deze tegenstrijdige cognities op te lossen of in ieder geval te doen verminderen. In de verhalen van deze jongeren lossen ze de cognitieve dissonantie op door zich in gelovige richting te ontwikkelen.

We lezen dat sommige geïnterviewden onder de indruk raken van de houding en 'uitstraling' van hun gelovige leeftijdsgenoten. Christen zijn had dan misschien voor hen tot dan toe een duf en ouderwets imago, maar nu ontdekken zij dat geloven ook 'cool' en 'hip' kan zijn.

Dat de geïnterviewde bepaalde karaktereigenschappen zagen bij christelijke jongeren geeft ook iets aan van de onzekerheid waar deze jongeren mee kampten: blijkbaar waren ze niet zo tevreden over zichzelf en hun leven, zaten ze niet zo lekker in hun vel, dat ze erkennen dat anderen iets hebben wat ze zelf missen. Zo kan een bekeringsproces bijdragen aan de persoonlijkheidsontwikkeling van jonge adolescenten.

Bij nader inzien hebben de 'bekeerlingen' in hun jeugd toch vaak ook wel het een en ander van het christelijk geloof meegekregen. Als ze iemand ontmoeten voor wie het geloof een levende realiteit is, komt er bij hen ook een proces van reflectie en zoeken op gang. Ook religieuze ervaringen versterken het proces van toewending. Ze zijn het 'bewijs' van Gods bemoeienis met hun leven.

Met terugwerkende kracht spreken sommigen van een vroegere leegte, die nu gevuld is met God en geloof. Als de interviewers op dat vroegere moment gevraagd hadden: "Voel je momenteel een soort leegte?", dan zouden deze jongeren hen niet begrijpend aangekeken hebben. 'Leegte' is duidelijk een begrip dat vanuit het nu in het verhaal gebracht wordt. Dit brengt ons op het gegeven dat een bekeringsverhaal niet in de eerste plaats een objectieve beschrijving van gebeurtenissen wil zijn, maar altijd een *actieve* en *actuele* herinterpretatie van iemands verleden. De bekeerlingen reconstrueren hun biografie met als doel hun huidige positiekeuze te legitimeren. Het zou zinvol zijn deze jonge mensen over vijf of tien jaar nog eens te interviewen.

Tegen de achtergrond van nog steeds doorgaand ledenverlies van de traditionele kerken en relevantieverlies van de christelijke traditie is een kleine, maar opvallende tegentrend zichtbaar van jonge, tamelijk seculier opgevoede mensen, die om diverse redenen besluiten om kerk en geloof serieus te gaan nemen. Dat zouden ze niet gedaan hebben, als ze onderweg geen levende getuigen van dat geloof ontmoet hadden. Bkering is een voluit sociaal proces.

De volgende factoren zijn dus gevonden door Hijme Stoffels:

- Sociale relaties
- Cognitieve dissonantie
- Houding en uitstraling van christenen
- In jeugd met christelijk geloof in aanraking gekomen
- Religieuze ervaringen

In dit hoofdstuk staan de conclusies van ons onderzoek. We geven antwoord op alle deelvragen (hoofdstuk 6.1 t/m 6.7), om vervolgens onze hoofdvraag te beantwoorden (hoofdstuk 6.8).

6.1 Antwoord deelvraag 1

De eerste deelvraag die we hebben is de volgende:

Wat zegt de literatuur over het begrip 'tot geloof komen' en in hoeverre wij invloed mogen uitoefenen op niet-christelijke jongeren?

Wat zegt de literatuur over het begrip 'tot geloof komen?'

Wij doen onderzoek naar hoe jongeren tot geloof komen. Jongeren gaan geloven in het christelijk geloof en bekeren zich dus. Maar wat is bekering? Wij denken dat het goed is om te kijken naar wat bekering is, omdat dit proces de basis is van ons onderzoek. Dit hoofdstuk is een samenvatting van de uitgebreidere theologische onderbouwing. Die kunt u vinden in bijlage 11.1.

Voordat we praten over bekering, zijn twee zaken van belang. Allereerst is het goed om de volgende twee aspecten te onderscheiden. Allereerst is er de *verlossing*. De mens heeft het nodig om gered te worden en kan dit uit zichzelf niet. De verlossende kant van bekering is wat God voor de mens heeft gedaan. Daarnaast gaat het om de *menselijke reactie*. Gordon T. Smith schrijft: *'Conversion is a personal response to the saving work of God in Christ Jesus.'* Daarnaast is het goed om stil te staan bij hoe we gewend zijn om over bekering te praten. Gordon T. Smith somt twaalf factoren op. Enkele zijn: (1) Bekering en verlossing worden vaak door elkaar gehaald/gebruikt, (2) we leggen de nadruk op de menselijke wil en keuze, (3) er is een bepaald punt aan te wijzen waarop iemand tot geloof is gekomen, (4) bekering gaat alleen tussen God en het individu, (5) bekering is makkelijk, pijnloos en kost je niets en (6) evangelisatie is een techniek. Met de juiste werkwijze kan je mensen tot Christus leiden.

Hieronder volgen de conclusies uit de theologische onderbouwing. We zijn tot deze conclusies gekomen na een analyse van de context van Jezus uitspraak in Matteüs 4:17, waarin hij oproept om 'tot inkeer te komen' (Grieks: metanoia en Hebreeuws: shuv), een analyse over hoe dit thema bij de profeten functioneerde, over bekeringsverhalen in de evangeliën en in het boek Handelingen en over twee belijdenisdocumenten.

1. In eerste instantie is elk bekeringsverhaal uniek. De verhalen van hoe mensen tot geloof komen verschilt. Er is niet één specifiek programma voor alle bekeringen.
2. Bekering is noodzakelijk en mogelijk. God heeft verlossing mogelijk gemaakt en wij hebben het nodig om daarop te reageren. Als mensen kunnen we niet onszelf redden.
3. Bij de profeten betekent bekering (tot inkeer komen) drie dingen: (1) het afkeren van je huidige gedrag, (2) het terugkeren naar hoe dingen in het begin waren en (3) heeft het een nationaal element. God schenkt vergeving aan degene die berouw tonen. Daarnaast kan God een gebed van bekering accepteren en afwijzen. Berouw laat ook een gedragsverandering zien. En bekering brengt beloften (zie Deut. 30:1-4) met zich mee.
4. Uit de verhalen van de evangeliën kunnen we een aantal punten concluderen: dat mensen om verschillende aanleidingen tot geloof komen, dat Jezus binnenkomt in de levens van mensen, dat ze reageren met geloof en gehoorzaamheid en dat ze Jezus gingen volgen. Er zijn drie kenmerken die centraal staan in deze verhalen: (1) er is een roeping, (2) mensen komen tot berouw en (3) er volgt discipelschap. Daarnaast maakt Jezus het niet altijd makkelijk voor mensen die Hem willen volgen. Als een leven van iemand verandert, wordt dat zichtbaar in liefde voor God en de ander, het leven in vrede met anderen en leven in rechtvaardigheid.

5. Uit de verhalen van Handelingen kunnen we de volgende vijf punten concluderen: (1) God neemt het initiatief en is actief betrokken in iemands leven, (2) degene die tot geloof komen staan open voor het evangelie, (3) er wordt gesproken over Jezus, (4) de bekeerlingen worden gedoopt en (5) de bekeerlingen zijn verheugd nadat ze tot geloof zijn gekomen.
6. Uit Hand 2:38 leren we hoe we moeten reageren op het verlossende werk van God. Beking heeft namelijk de volgende twee dimensies: (1) bekeer u/berouw (persoonlijk) en (2) laat u dopen (gemeenschappelijk).
7. Beking is een startpunt en geen eindpunt. Het doel is dat er heiliging op volgt. Een persoon mag meer vrucht gaan dragen en dus meer en meer op Jezus gaan lijken.
8. De Heidelbergse Catechismus spreekt over een veranderingsproces, waarin het oude leven wordt afgelegd en we een nieuw leven krijgen. De Dordtse Leerregels spreken van gedragsverandering. De beking begint daar niet, maar de vruchten worden wel zichtbaar.

Wat zegt de literatuur over in hoeverre wij invloed mogen uitoefenen op niet-christelijke jongeren?

In het beantwoorden van de deelvraag zullen we antwoord geven op de vraag: *‘hoe verhoudt de missionaire invloed die christenen op niet-christenen moeten uitoefenen, zich tot de bekeringskeuze die moet worden genomen vanuit de vrije wil?’* Voor het complete artikel en verdere uitleg zie bijlage 11.2.

Getuigen zijn is onderdeel van het christelijk leven. De ‘goede boodschap’ moet op zo’n manier worden verteld dat het recht doet aan de Bijbelse boodschap. De Bijbelse boodschap gaat over God Zelf, de zonde, Jezus als Verlosser, het wel of niet willen ontvangen van vergeving en het worden van Zijn discipel. Deze boodschap verwacht dus een keuze van de hoorder. Hoe graag God ook wil dat we Hem volgen en hoe genadig Hij ook is, Hij geeft de mens verantwoordelijkheid en respecteert de vrije wil. Dit veronderstelt dat wij op een redelijke manier een keuze kunnen maken. Christenen moeten ook de vrije wil van niet-christenen respecteren. Dit betekent dat de persoon die de boodschap te horen krijgt in alle vrijheid een overwogen beslissing mag maken. De keuze voor of tegen staat één op één met de inhoud van het evangelie. Men kan bijvoorbeeld niet zeggen: ‘ik volg Jezus, maar ik zie mijzelf als god.’ Invloed gaat te ver wanneer de mens niet meer in staat is om zelf de keuze te maken of wanneer iemand niet meer in staat is door middel van redelijkheid te kiezen. De volgende principes vormen een richtlijn van verkeerde invloed:

- Het principe van ‘wederkerigheid’ (reciprocation)
- Het principe van ‘toewijding en consistentie’ (commitment and consistency)
- Het principe van ‘sociale goedkeuring’ (social proof)
- Het principe van ‘iets/iemand mogen’ (liking)
- Het principe van ‘autoriteit’ (authority)
- Het principe van ‘zeldzaamheid’ (scarcity)

De aangegeven vormen van invloed mogen daarom geen hoofdrol spelen in het maken van deze keuze. Beking is meestal een langdurig proces en komt weinig spontaan voor. Eerder al is opgemerkt dat de ‘verkeerde’ vormen van invloed niet altijd verkeerd zijn. Deze principes zitten verweven in ons als mens of in onze cultuur. Omdat beking vaak een langdurig proces is moeten we uitkijken met het trekken van de conclusie dat deze vormen van invloed op geen enkele manier mogen voorkomen in het bekeringsproces. We kunnen alleen de conclusie trekken dat deze vormen van invloed geen hoofdrol mogen spelen in het keuzemoment zelf. Het kan zijn dat kerken deze vormen van invloed onbewust toepassen om bijvoorbeeld jongeren te ‘lokken’. Denk bijvoorbeeld aan een knappe populaire man of vrouw die wordt aangesteld als jeugdleider (het principe van ‘mogen’ of liking). De jongere komt dan hoofdzakelijk naar de clubavond voor de leider (het lokmiddel), maar komt tegelijkertijd in aanraking met het evangelie. Waarschijnlijk wordt er dan gehoopt dat de jongere op een gegeven moment niet meer komt voor de leider, maar voor het evangelie zelf.

Op de vraag of de 'verkeerde' vormen van invloed wel gebruikt mogen worden in het 'proces' van tot geloof komen is lastiger. Ons antwoordt zal daarom ook speculatiever zijn. Het hele proces van getuigen en bekeren zou je kunnen plaatsen in twee domeinen: het domein van de christen en het domein van de niet-christen. De christen die getuigt, moet 'toetreden' naar de niet-christen. Het is hierbij zijn taak om het evangelie op een zo correct mogelijk manier te brengen aan de niet-christen. Hierbij heeft de christen ook de taak om het evangelie zo begrijpelijk mogelijk te maken voor de niet-christen. De christen hoopt, bidt en smeekt (voor) de niet-christen om de boodschap aan te horen. De niet-christen moet echter 'toetreden' naar het evangelie. Het is zijn recht en plicht om open te staan voor deze boodschap, om te luisteren naar wat de christen te zeggen heeft en te testen of wat er gezegd wordt klopt. Wanneer we als christen een van de 'verkeerde' vormen van invloed gebruiken om mensen te beïnvloeden om naar het evangelie toe te treden (op wat voor manier ook), stappen we als het ware in het domein van de niet-christen. We bevinden ons dan op gevaarlijk terrein: het is niet ons recht als christen om dit domein te betreden en de verantwoordelijkheid die God zelf toekent aan de niet-christen over te nemen.

6.2 Antwoord deelvraag 2

De tweede deelvraag die we hebben is:

Wanneer gingen jongeren zichzelf als christen zien en wat houdt het zijn van een christen voor hen in?

We hebben jongeren geïnterviewd tussen de 18 en 26 jaar oud. Gemiddeld waren ze 22 jaar oud. De jongste is op haar 13^e tot geloof gekomen en de oudste op zijn 23^e. Gemiddeld zijn ze op hun 18e tot geloof gekomen. In de tabel hieronder staan de gegevens van alle jongeren.

Wie	Leeftijd bij interview	Leeftijd tot geloof komen	Levensfase bij start proces tot geloof komen ⁵	Stad/dorp	Hoogst genoten opleiding
Marjolein	21	17	13 t/m 16	Stad	Universiteit
Piet	23	17/18	13 t/m 16	Stad	Universiteit
Tessa	19	13	0 t/m 12	Dorp	MBO
Max	23	18	13 t/m 16	Stad	HBO
Nienke	22	18	13 t/m 16	Stad	HBO
Bert	24	19	17 t/m 21	Stad	HBO
Sara	23	18/19	17 t/m 21	Stad	HBO
Tim	21	20	17 t/m 21	Stad	Universiteit
Jan	21	18	17 t/m 21	Dorp	MBO
Lucas	25	21	13 t/m 16	Dorp	MBO
David	22	21	17 t/m 21	Dorp	MBO
Robert	26	22/23	0 t/m 12	Stad	HBO
Christine	24	19	13 t/m 16	Stad	HBO
Sander	18	16	13 t/m 16	Stad	VWO
Wim	23	17	0 t/m 13	Stad	HBO
Mirjam	22	21	17 t/m 21	Stad	Universiteit
Marlies	23	21	0 t/m 13	Stad	Universiteit

⁵ Het kan interessant zijn in welke levensfasen jongeren zaten toen het proces van tot geloof komen begon. Het is soms lastig om te bepalen op welke leeftijd het precies begon. Daarom spreken we van levensfasen. In deze levensfase geeft een jongere zelf aan dat zijn proces van tot geloof komen begon. Wij gebruiken de volgende indeling: 0 t/m 12 jaar, 13 t/m 16 jaar, 17 t/m 21 jaar en 21 t/m 25.

De meeste jongeren konden zich in onze definitie van het christelijk geloof vinden. Sommigen wilden nog iets toevoegen aan de definitie. Bijvoorbeeld iets over vrijheid, het afkeren van je zonden, drie-eenheid, opstanding van Jezus, Heilige Geest, Koninkrijk van God, dat geloven meer een besluit dan een keuze is, dat God liefde is, dat het meer overtuiging dan keuze is en dat het meer waarheid is dan een keuze.

6.3 Antwoord deelvraag 3

De derde deelvraag die we hebben is de volgende:

Wat zeggen de jongeren en wat zien wij over wat belangrijke factoren zijn in de interviews over het tot geloof komen?

We hebben de interviews vergeleken om zo verbanden te ontdekken in de interviews. Deze verbanden zijn factoren die (1) jongeren zelf aangeven of die wij als belangrijk zien en die (2) in verschillende interviews terugkomen. Hieronder geven we een overzicht van het resultaat van onze analyse. Het overzicht is gesorteerd op belangrijkheid. Voor het volledige overzicht met uitleg verwijzen we naar hoofdstuk 5.1 (resultaten verbanden interviews).

Thema	Persoon																
	Marjolein	Piet	Tessa	Max	Nienke	Bert	Sara	Tim	Jan	Lucas	David	Robert	Christine	Sander	Wim	Mirjam	Marlies
Relaties	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
- <i>Verkering, verliefdheid</i>	X	X		X	X	X	X	X	X				X				X
- <i>Vriendschap met christen</i>	X		X		X								X	X	X		
- <i>Christelijke kennissen</i>				X	X					X	X	X				X	
Positieve uitstraling christenen	X	X	X	X	X	X			X	X		X	X	X		X	X
Christelijk religieuze ervaringen	X	X	X	X	X	X	X		X	X		X		X	X	X	
In jeugd met christelijk geloof in aanraking gekomen	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X					X	X	
Gebed		X	X	X	X	X	X		X	X				X	X		X
Kerk	X	X	X	X	X	X	X			X			X	X	X	X	
Evenementen	X		X	X	X					X	X					X	X
(Youth) Alpha of Bèta cursus	X				X	X	X	X								X	X
Christelijke basisschool	X	X	X	X					X	X						X	
Muziek		X	X	X		X	X						X				
Spirituele ouders		X	X			X	X					X				X	
Denken loslaten		X	X										X		X	X	
Club of catechese		X	X				X				X						X
Gelovige opa/oma			X	X	X					X					X		

Navigators	X				X			X								X	X
Vaderfiguur									X		X	X		X			
Weerlegging stereotype beeld van christenen	X	X				X		X									
Bepaald Godsbesef		X										X			X		X
Eureka moment				X			X									X	
Zelf Bijbel lezen		X			X	X											
	Marjolain	Piet	Tessa	Max	Nienke	Bert	Sara	Tim	Jan	Lucas	David	Robert	Christine	Sander	Wim	Mirjam	Marlies

6.4 Antwoord deelvraag 4

De vierde deelvraag die we hebben is de volgende:

Welke verklaring kunnen wij als aankomende Godsdienst Pastoraal Werkers geven voor de belangrijke factoren die terugkomen in de interviews?

Wij hebben een analyse gedaan. De drie belangrijkste verbanden verklaren wij vanuit verschillende invalshoeken (psychologie, geloofsleer, enz.). De belangrijkste verbanden waren relaties, positieve uitstraling christenen en christelijk religieuze ervaringen. Voor de beantwoording van deze deelvraag verwijzen we naar hoofdstuk 5.2 (resultaten GPW reflectie).

6.5 Antwoord deelvraag 5

De vijfde deelvraag die we hebben is de volgende:

Wat zien specialisten als belangrijke factoren vanuit hun vakgebied (psychologie, theologie, sociologie en antropologie)?

Wij hebben vier specialisten gevraagd om een reflectie te schrijven op de interviews vanuit hun vakgebied. Op deze manier krijgen we meer inzicht in welke factoren er zijn en waarom deze belangrijk zijn geweest. We hebben de specialisten een vragenlijst voorgelegd die zij hebben beantwoord in twee tot vier A4. Voor de vragenlijst, zie bijlage 9. Voor de beantwoording van de deelvraag verwijzen we u naar hoofdstuk 5.3. Voor de volledige reflectie, zie bijlage 10.

6.6 Antwoord deelvraag 6

De zesde deelvraag die we hebben is de volgende:

Hoe verhouden de gevonden factoren uit de verschillende bronnen zich tot elkaar?

In de tabel hieronder zijn alle factoren van onszelf en de specialisten weergegeven. Het is interessant om te zien door wie welke factoren benoemd worden en dit in een totaaloverzicht weer te geven. Hierdoor zijn de overeenkomsten en verschillen te zien. Er zijn een aantal factoren die meerdere keren worden genoemd. Dit zijn: 'Relaties', 'positieve uitstraling christenen', 'christelijk religieuze ervaringen' en 'In jeugd met christelijk geloof in aanraking gekomen'. Niet elke specialist geeft precies dezelfde woorden aan een factor (mocht de benaming afwijken van die van ons, is dat in het overzicht vermeld), maar de inhoud is voor een groot deel hetzelfde. Het is opvallend om te zien dat er veel verschillende soorten factoren zijn gevonden. Dit geeft aan dat het proces van 'tot geloof komen' een complex proces is.

Factoren	Wij	Henk Bakker	Rob Hondsmark	Miranda Klaver	Hijme Stoffels
Relaties	X		X	X (Betekenisvolle relaties met gelovigen) X (Relatievorming tussen gelovigen en ongelovigen)	X
Positieve uitstraling christenen	X				X (Houding en uitstraling van christenen)
Christelijk religieuze ervaringen	X		X (Niet-rationele)	X (Bijzondere ervaringen)	X
In jeugd met christelijk geloof in aanraking gekomen	X				X
Gebed	X				
Kerk	X				
Evenementen	X				
(Youth) Alpha en Bèta cursus	X				
Muziek	X				
Spirituele ouders	X				
Kritisch-rationeel denken meer loslaten	X				
Club of catechese	X				
Navigators	X				
Vaderfiguur	X				
Ingrijpen van God		X			
Uiterlijke middelen		X			
Vaderkant van God		X			
Invloed bepaalde gebeurtenissen			X		
Cognitieve dissonantie					X

6.7 Antwoord deelvraag 7

De zevende deelvraag die we hebben is de volgende:

Wat betekenen deze gevonden factoren voor het jeugdwerk in Nederland?

Om deze deelvraag te beantwoorden hebben we adviezen geschreven. Hieronder volgt een opsomming van de adviezen. Meer informatie en verdere uitleg over de adviezen kunt u vinden in hoofdstuk 7.

Relaties

- Stimuleer jongeren om niet-christelijke vrienden uit te nodigen
- Relatie aangaan met niet-christelijk jongeren

Positieve uitstraling christenen

- Daden zeggen meer dan woorden [concreter] Wees bewust dat daden laten zien wat je gelooft
- Heb een liefdevolle houding naar niet-christelijke jongeren in de gemeente
- Verwijs naar God

Christelijk religieuze ervaringen

- Betrek God in de levens van niet-christelijke jongeren
- Verwijs naar God
- Wees bewust en accepteer dat God op verschillende manieren werkt

In jeugd met christelijk geloof in aanraking gekomen

- Organiseer kinderactiviteiten
- Maak diensten toegankelijk voor kinderen
- Heet niet-christelijke ouders en kinderen welkom op de christelijke basisschool

Gebod

- Wees bewust van de kracht van gebed
- Bid met en voor jongeren

Alpha en Bèta cursus

- Organiseer een introductiecursus
- Zorg voor een sfeer van openheid en acceptatie

Richtinggevende gebeurtenissen

- Sta klaar voor jongeren die een heftige gebeurtenis meemaken

Cognitieve dissonantie

- Begeleid jongeren met tegenstrijdige gevoelens
- Bezin als kerk op thema's waar jongeren zich mee bezighouden

6.8 Antwoord hoofdvraag

Inleiding

Onze hoofdvraag is: *‘Wat zijn belangrijke factoren die van invloed zijn op het tot geloof komen van een jongere?’* Om onze hoofdvraag te beantwoorden hebben wij 17 jongeren geïnterviewd om erachter te komen wat belangrijke factoren zijn in hoe jongeren tot geloof komen. Deze interviews hebben we vergeleken om verbanden te ontdekken. Deze verbanden zijn door ons geanalyseerd en we hebben voor de drie belangrijkste factoren een verklaring gegeven. De specialisten hebben ook de interviews bekeken, vanuit hun vakgebied verbanden ontdekt en hiervoor een verklaring gegeven. We willen hierdoor een breder beeld geven wat de belangrijke factoren zijn.

De belangrijke factoren zijn gevonden vanuit de volgende perspectieven: (1) Wat gaven de jongeren zelf aan wat ze belangrijk vonden? (2) Wat zagen wij in de interviews wat belangrijk zou kunnen zijn? En (3) welke belangrijke factoren zien de specialisten vanuit hun vakgebied in de interviews?

Hieronder volgen eerst de belangrijke factoren die jongeren zelf hebben aangegeven en waarvan wij hebben aangegeven dat ze belangrijk zijn. Omdat er veel verbanden zijn, is het niet mogelijk om ze allemaal weer te geven. We zullen daarom tien factoren weergeven. Mocht u een compleet overzicht willen hebben, zie hoofdstuk 6.3 en bijlage 8. Vervolgens geven we een overzicht van wat de specialisten als belangrijke factoren zien.

Onze analyse en conclusie

Relaties

Relaties zijn alle contacten die jongeren hebben met christelijke mensen. Dit kunnen vrienden, vriendengroepen, beste vrienden, kennissen of een partner zijn. Jongeren zien dat het relevant is in iemands leven.

Positieve uitstraling christenen

Deze uitstraling uit zich bijvoorbeeld in zuiverheid, openheid en liefde. Jongeren zijn vaak onder de indruk van de houding of uitstraling van christenen.

Christelijk religieuze ervaringen

Dit betekent dat jongeren een gebeurtenis meemaken waar hij of zij een bovennatuurlijke verklaring voor geeft. De jongere is vaak ineens emotioneel geraakt of heeft een moment waarop God zijn of haar gebed lijkt te verhoren.

In jeugd met christelijk geloof in aanraking gekomen

We zien dat veel jongeren in hun jeugd met het christelijk geloof in aanraking zijn gekomen. Dit kan doordat ze als kind af en toe naar de kerk gingen, dat ze naar een christelijke basisschool gingen, dat hun opa of oma gelovig was of op nog andere manieren. Het gevolg is dat het christelijk geloof een bepaald fundament in de leven van jongeren heeft.

Gebied

Jongeren gaan zelf bidden, laten voor zich bidden of bidden met anderen. In veel gevallen is er gebedsverhoring, of contact met God.

Kerk

Jongeren komen in aanraking met de kerk. Jongeren kwamen daardoor in een christelijke omgeving.

Evenementen

Denk aan Xnoizz Flevo Festival, opwekking en de EO-jongerendag. De jongeren die bij de christelijke evenementen kwamen, waren op een bepaalde manier onder de indruk.

(Youth) Alpha en Bèta cursus

Veel jongeren gaan op een zeker moment naar een Alpha of Bèta cursus. Hier leren jongeren veel over het christelijk geloof. De sfeer, openheid en het kwijt kunnen van je vragen waren hierin belangrijk.

Muziek

Muziek is voor jongeren belangrijk. Hierbij gaat het om christelijke muziek, muziek in de kerk of samen zingen in de kerk. Het helpt jongeren om hun gevoel te uiten en muziek raakt ze.

Spirituele ouders

Dit zijn ouders van de jongeren die positief staan tegenover het bovennatuurlijke. Een aantal van de jongeren hebben door deze ouders iets van het bovennatuurlijke meegekregen.

Analyse en conclusie specialisten

Daarnaast willen we de verbanden van de factoren die door de specialisten zijn ontdekt weergeven. Omdat wij niet de specialist zijn, kunnen wij niet bepalen welke van de factoren het belangrijkste zijn. Vanwege de ruimte kunnen ook niet alle factoren worden weergegeven. Hier volgt een opsomming van een aantal van de factoren die gevonden zijn door de specialisten.

Henk Bakker

Het ingrijpen van God

Henk bakker zegt dat God ingrijpt op twee verschillende manieren: 1. 'Touch Down' (God openbaart zich in een mensenleven) en 2. 'Gods Heilsorde' (God verandert soms de volgorde waarin iemand tot geloof komt). God grijpt in bij mensen en doet niet alles volgens de volgorde die mensen in gedachte hebben. Dit zorgt voor onvoorspelbaarheid en men moet dit kunnen loslaten.

Uiterlijke middelen

Uiterlijke middelen zijn dingen waarin God zichtbaar wordt. Dit kan zich uiten in gesprekken met mensen, verbondenheid, samen eten, moment van gebed, samen voelen zich omgeven door Gods woord enz.

Rob Hondsmark

Niet-rationele

Noem het gevoel, emotie of het werk van de Heilige Geest, maar het niet-rationele is in elk geval een bijzondere gebeurtenis. Voelen en ervaren zijn niet meer weg te denken factoren in onze wereld.

Richtinggevende gebeurtenissen

Er zijn bepaalde gebeurtenissen die jongeren doen nadenken, een proces op gang brengen en uiteindelijk tot een keuze doen komen. Het is een richtinggevende gebeurtenis die voor jongeren het zoeken op gang brengt of de gekozen richting bevestigt.

Miranda Klaver

Betekenisvolle relaties met gelovigen

Bekering is een sociaal proces. Van een radicale omkeer is nauwelijks sprake. Het tot geloof komen van jongeren is een langdurig proces waarin beslissende momenten of keerpunten zijn aan te wijzen.

Bijzondere ervaringen

De ervaringsdimensie speelt een belangrijke rol. Jongeren hebben een zintuiglijke ervaring waarbij veranderingen in waarneming van het lichaam centraal staan. Jongeren krijgen het bijvoorbeeld warm, voelen een sensatie die geduid wordt als liefde of spreken over de ervaring van aangeraakt te worden. Bijzondere omstandigheden worden als teken van de aanwezigheid of als het ingrijpen van God geduid.

Hijme Stoffels

Sociale relaties

Het proces van 'tot geloof komen' is ingebed in een web van sociale relaties. Jongeren worden door een groepje vrienden meegesleept naar een christelijke jongerenactiviteit of krijgen een relatie met een christelijke vriend(in).

Cognitieve dissonantie

Cognitieve dissonantie is de spanning die ontstaat tussen twee tegenstrijdige cognities. De geïnterviewden hebben deze tegenstrijdige cognities opgelost door zich in de gelovige richting te ontwikkelen. Ze gaan mee naar de kerk, gaan uit de Bijbel lezen en gaan erover praten en nadenken.

Opmerking

Zoals u ziet zijn er veel verschillende factoren uit de interviews gekomen. Jongeren komen op een gevarieerde manier tot geloof en uit de 17 interviews die wij hebben gehouden springen deze factoren eruit. Hier ontbreekt de ruimte om te beantwoorden waarom deze factoren mogelijk belangrijk zijn geweest. Mocht u dit willen weten, verwijzen we naar hoofdstuk 5.2 en 5.3 voor verdere uitleg. Het is belangrijk om te benoemen dat dit 17 jongeren zijn. Deze jongeren hoeven niet representatief te zijn voor alle jongeren die tot geloof komen. De conclusies die wij geven gelden in elk geval voor de 17 jongeren die wij hebben geïnterviewd.

Inleiding

Naar aanleiding van de conclusie willen wij hier de ruimte nemen om advies te geven. In ons advies richten wij ons op verschillende kerken. Onze doelgroep is daarom breed. In onze adviezen proberen we zo concreet mogelijk te zijn. Het is goed om te vermelden dat we vanwege de brede doelgroep, de adviezen niet te specifiek kunnen maken. We zullen per kernwoord verschillende voorbeelden geven. Op deze manier willen we iedereen advies bieden. Door verschillende voorbeelden te geven hopen we dat u meer inzicht krijgt in hoe u de gevonden factoren in uw eigen kerk kunt toepassen.

Relaties

Stimuleer jongeren om niet-christelijke vrienden uit te nodigen

In de jeugdgroep van de kerk is het nuttig om jongeren te stimuleren om initiatief te nemen en niet-christelijke jongeren uit te nodigen. Het is goed om dit te stimuleren, maar het is niet de bedoeling dat de jongeren zichzelf opdringen bij leeftijdsgenoten. Er kunnen bijvoorbeeld structureel jeugdavonden georganiseerd worden waar het uitnodigen van een niet-christelijke jongere centraal staat. De avond kan dan ook voor deze doelgroep aangepast worden. Bespreek met jongeren hoe ze hun vrienden kunnen meenemen. Wat vinden ze lastig en wat zou hen helpen? Ondersteun hen daarbij.

Relatie aangaan met niet-christelijke leeftijdsgenoten

Het is goed dat jongeren niet alleen in het christelijke wereldje blijven, maar ook contact maken met ongelovige jongeren. Het is van belang dat jongeren goed onderwijs krijgen over dit thema. Een jongere moet zijn of haar grenzen als christen kunnen aangeven, ook als een aantal vrienden niet-christelijk zijn. Daarbij is het ook goed om de jongeren te leren hoe ze het evangelie kunnen doorgeven. Bespreek tijdens een jeugdavond bijvoorbeeld wat jongeren lastig vinden in het contact met niet-christelijke leeftijdsgenoten. Tegen welke problemen lopen ze aan en wat kan hen daarbij helpen?

Positieve uitstraling christenen

Wees bewust dat daden laten zien wat je gelooft

Wat je uitstraalt is een visitekaartje voor wat je gelooft. Dit is voor iedere christen goed om te beseffen, maar jongeren hebben meer contact met niet-christelijke jongeren. Daden zijn een getuigenis voor wie we zijn en wat we geloven en zeggen vaak meer dan woorden. De persoonlijke relatie met God is hier een belangrijk onderdeel van. Als de jongere van binnen een levende relatie heeft met God, straalt hij dit ook uit naar buiten. Het is hierin niet belangrijk om zo goed mogelijk over te komen bij niet-christenen, dit kan te veel gaan lijken op een toneelspel. Het gaat erom dat wat er van binnen is, aan de buitenkant zichtbaar wordt. Het kan daarom nuttig zijn om tijdens een jeugdavond de jongeren te laten reflecteren in hoe ze overkomen. Ben jij je bewust van je gedrag? Wat straalt jij uit?

Heb een liefdevolle houding naar niet-christelijke jongeren in de gemeente

Het is ook van belang dat we een open, accepterende en liefdevolle houding hebben naar jongeren en specifiek naar niet-christelijke jongeren in de gemeente. Ongelovige jongeren kunnen ongeïnteresseerd overkomen, of dingen doen waar we het niet mee eens zijn. Toch is deze liefdevolle houding erg belangrijk. Het is goed om af te stappen op nieuwe jongeren in de gemeente en hiermee een praatje te maken. De jongere mag zich thuis en welkom voelen in de gemeente. Laten we interesse hebben in het leven van jongeren, in plaats van alleen interesse te hebben in de jongere om hem of haar te bekeren.

Verwijs naar God

Mensen kunnen onder de indruk zijn van de uitstraling van een christen. De geïnterviewden konden niet altijd verklaren waarom mensen deze positieve uitstraling hadden. Daarom is het goed dat we ook naar God verwijzen. Door mensen te vertellen wat we geloven, kunnen zij erachter komen waar deze uitstraling vandaan komt. We mogen vertellen dat we christen zijn.

Christelijk religieuze ervaringen

Betrek God in de levens van niet-christelijke jongeren

God heeft in de interviews een grote invloed op het bekeringsproces. Het is goed om als christenen te beseffen dat God Zijn wegen gaat. God is de Enige die het complete overzicht heeft. Het zou goed zijn om God nog meer te betrekken bij het leven van ongelovige jongeren. Bid voor ze en vraag God of Hij Zich wil tonen in deze levens. Organiseer momenten waarop de gemeente bidt voor ongelovigen. Het is goed om voor jongeren te bidden die nog niet gelovig zijn. Stimuleer de gemeenteleden ook om individueel voor kennissen en vrienden te bidden die niet geloven.

Verwijs naar God

Niet elke ongelovige jongere realiseert zich dat een ervaring van God komt. In de interviews kwam het voor dat de niet-christelijke jongere niet begreep wat er gebeurde en dat een christen moest uitleggen dat het God was. Wanneer een niet-christelijke jongere een religieuze ervaring krijgt, is het goed als we verwijzen naar God.

Wees bewust en accepteer dat God op verschillende manieren werkt

Ieder mens heeft zijn eigen ervaringen. Dat geldt dus ook voor ervaringen met God. Een ongelovige jongere kan een ervaring met God hebben, die voor ons niet herkenbaar is. God werkt op verschillende manieren in verschillende levens. Het is belangrijk dat we de ervaringen die jongeren hebben meegemaakt niet afwijzen, maar dat we geloven dat God Zich in de levens van jongeren laat zien. Kortom: het is goed om bewust te zijn en te accepteren dat er veel verschillende manieren zijn waarop God werkt. Luister naar elkaar en naar de verhalen die iedereen heeft meegemaakt.

In jeugd met christelijk geloof in aanraking gekomen

Organiseer kinderactiviteiten

We moeten ons bewust zijn van de invloed die we op kinderen hebben. Deze invloed is misschien groter dan we denken. Een groot aantal jongeren uit onze interviews zijn namelijk in hun jeugd met het christelijk geloof in aanraking gekomen. Dat heeft ervoor gezorgd dat het christelijke geloof een fundament in hen had. Daarom is het goed om als kerk kinderactiviteiten te organiseren. Zo kunnen we een fundament in kinderen leggen, wat mogelijk op latere leeftijd vrucht draagt.

Maak diensten toegankelijk voor kinderen

Een ander advies wat we willen geven is om diensten toegankelijk te maken voor kinderen. Als kinderen in de kerk zijn, verdienen ze onze aandacht. Denk als kerk na hoe het beste rekening gehouden kan worden met kinderen. Dat kan bijvoorbeeld door speciale kinderdiensten, zondagschool of kinderen te betrekken in een kerkdienst.

Heet niet-christelijke ouders en kinderen welkom op de christelijke basisschool

De basisschool is medebepalend voor hoeveel van het christelijk geloof kinderen meekrijgen. De school kan helpen om een christelijk fundament in kinderen te leggen. De christelijke basisschool kan een geestelijke voedingsbodem zijn waar kinderen later op kunnen terugrijpen. Het is dus goed dat ook niet-christelijke kinderen naar een christelijke basisschool gaan. Heet daarom niet-christelijke ouders en kinderen van harte welkom op de christelijke basisschool.

Gebed

Wees bewust van de kracht van gebed

Uit de interviews blijkt opnieuw hoe belangrijk gebed is. Daarom willen we benoemen dat we ons bewust moeten zijn van de kracht van het gebed. Uit de interviews blijkt dat jongeren zelf aangeven dat gebed op de een of andere manier belangrijk voor ze is geweest. Het is daarom goed om ons extra bewust te zijn dat gebed belangrijk is.

Bid met en voor jongeren

Naast dat we ons bewust moeten zijn van de kracht van gebed, mogen we het ook in praktijk brengen. Als gebed voor jongeren belangrijk is, willen we ook mensen zijn die met en voor hen willen bidden. Laten we daarom open staan voor gebed. We mogen daarin initiatief nemen en uitnodigend zijn. Het is daarbij goed om niet opdringerig over te komen. We kunnen aan jongeren laten weten dat ze altijd bij ons mogen komen als ze gebed nodig hebben. We willen ook adviseren om met niet-christelijke jongeren te bidden. Uiteraard in alle voorzichtigheid, als een jongere het zelf wilt. Zo'n moment wordt in de interviews vaak als bijzonder gezien.

Alpha en Bèta cursus

Organiseer een introductiecursus

Veel kerken organiseren al een introductiecursus over het christelijk geloof en dat is positief. In de kerken waar nog geen introductiecursus gegeven wordt is het goed om na te denken welke mogelijkheden daarvoor zijn. Het is een middel om jongeren te laten zien wie God is. Jongeren die al geïnteresseerd zijn, kunnen via de cursus een stap verder worden geholpen in hun zoektocht. Daarbij is het belangrijk om promotie te maken in de buurt, zodat de doelgroep waarvoor de cursus bedoeld is (niet-gelovigen) komt. En het is goed om rekening te houden met welke jongeren er komen. Welk niveau hebben zij? Wat weten ze al wel en niet van het christelijk geloof? Hoe staan ze tegenover het christelijk geloof en wat betekent dit alles voor de cursus?

Zorg voor een sfeer van openheid en acceptatie

Het is belangrijk om een goede houding te hebben. Daarbij zijn een aantal zaken van belang. In eerste instantie is het belangrijk om gastvrij te zijn, want de kerk moet een gastvrije gemeenschap zijn. Ten tweede is het belangrijk om jongeren te respecteren. Dat betekent niet dat we alles goedkeuren wat jongeren zeggen en doen. Het is een basishouding van acceptatie van wie een jongere in wezen is. Respect is in de communicatie met jongeren een belangrijke voorwaarde. Het gaat om een houding waarbij je de ander met zijn of haar mening accepteert. Als laatste is het belangrijk dat we openstaan voor alle vragen die jongeren stellen. Laten we daarom zijn of haar vragen serieus nemen. Het betekent niet dat we op alle vragen een antwoord weten, maar we mogen wel ons best doen om de jongeren met zijn of haar vragen verder te helpen.

Richtinggevende gebeurtenissen

Sta klaar voor jongeren die een heftige gebeurtenis meemaken

Jongeren maken gebeurtenissen mee waardoor ze diep gaan nadenken over hun leven. Als niet-christelijke jongeren een heftige gebeurtenis meemaken, kunnen wij als christenen klaarstaan om ze op te vangen. Ook hier is het goed te benoemen dat de motivatie waaruit we dit doen, moet zijn dat we de jongere willen steunen. Laten we ze niet zien als bekeringsobject. Als een jongere een heftige gebeurtenis meemaakt, mogen we ook vertellen dat God er voor hem of haar wilt zijn. Dit vergroot de kans dat een jongere hulp zoekt bij God.

Cognitieve dissonantie

Begeleid jongeren met tegenstrijdige gevoelens

Jongeren die worstelen met tegenstrijdige gevoelens kunnen erg in de war zijn. We kunnen als gemeente klaarstaan voor deze jongeren en gesprekken met hen voeren. Leer de jongere waar hij of zij grenzen moet aangeven en begeleid ze als het erg moeilijk wordt en als ze geen uitweg meer zien.

Bezin als kerk op thema's waar jongeren zich mee bezighouden

Jongeren bevinden zich in situaties met tegenstrijdige gevoelens en hebben niet altijd de tools om hier zelf uit te komen. Als kerk kan het daarom nuttig zijn om te bezinnen over verschillende thema's in de wereld van jongeren. Denk bijvoorbeeld aan wat je als kerk kan doen wanneer een christelijke jongere met een niet-christelijk jongere een relatie heeft. Hoe kunnen we als kerk de jongere het beste hierin begeleiden?

Inleiding

In ons afstuderen is een aantal vragen ter sprake gekomen. Deze punten hebben we als aanname meegenomen of niet verder uitgewerkt of beantwoord. Ook willen we suggesties geven voor verder onderzoek en dingen die beter konden benoemen.

1. Welke vragen zijn blijven liggen?

De eerste vraag die we kort nog even willen benoemen is: *‘in hoeverre kun je 17 interviews generaliseren?’* Zijn 17 jongeren wel representatief voor alle jongeren in Nederland? We geloven dat onze interviews wel wat zeggen over deze jongeren. Wanneer iets structureel terugkomt bij meerdere jongeren is dat een goede indicatie dat het bij andere jongeren ook zo kan gebeuren. Wel is het goed om te benoemen dat dit zeker geen norm is voor hoe jongeren tot geloof komen. Elke jongere is uniek en dat willen wij ook erkennen.

De tweede vraag die wij willen aanhalen is: *‘hoewel een jongere aangeeft iets belangrijk te vinden, is dit dan ook zo?’* Om op een goede manier te bepalen wat belangrijk is geweest, is er heel wat basiskennis nodig (psychologische, sociologische, enz.). Een jongere heeft dit niet. Kan een jongere eigenlijk wel op een goede manier reflecteren en vertellen wat écht belangrijk is geweest?

Nog een vraag die we willen aanhalen is: *‘in hoeverre kun je het werk van God achterhalen?’* We hebben in veel verschillende interviews gehoord dat God Zich op een bepaalde manier heeft laten zien. Uiteindelijk ben je altijd beperkt tot het subject dat zich laat interviewen. Als deze persoon zegt dat God gewerkt heeft door een bepaalde situatie of persoon, moet je dit wel aannemen. We zijn dus afhankelijk van wat jongeren vertellen en geloven.

De laatste vraag die we ter sprake willen brengen is: *‘in hoeverre is het beeld dat een mens heeft van zijn bekering stabiel?’* Wij hebben jongeren geïnterviewd met de volgende richtlijn: minimaal één, maximaal zes jaar gelovig. De persoon die wij hebben geïnterviewd vertelt daarmee een verhaal en heeft daarmee een bepaald referentiekader. Zijn achtergrond, ervaringen en levensfase bepalen voor een groot deel hoe een jongere tegen verschillende ervaringen aankijkt die hij/zij heeft meegemaakt in het bekeringsproces. Als je deze jongere echter over tien jaar vraagt of hij zijn bekeringsverhaal wilt vertellen, krijg je waarschijnlijk een heel ander verhaal, met hele andere nadrukken. De mens is een dynamisch wezen dat het verleden inkleurt door het heden.

2. Zijn er suggesties voor verder onderzoek?

We willen nog een aantal suggesties geven voor verder onderzoek.

Allereerst lijkt het ons goed als iemand hetzelfde onderzoek op grotere schaal gaat doen. Wij hebben nu 17 jongeren. De resultaten worden betrouwbaarder als het aantal jongeren groter is.

Ons streven was om jongeren uit te kiezen die geen christelijke achtergrond hadden. Hierbij hebben wij in de praktijk gemerkt dat het hebben van een christelijke achtergrond gevarieerder is dan we denken. Veel van de jongeren zijn bijvoorbeeld naar een christelijke basisschool gegaan, of hebben een gelovige opa en oma. Dit zal ongetwijfeld effect hebben op de jongeren. Het lijkt ons daarom interessant om onderzoek te doen naar het effect van een christelijke basisschool of gelovigen opa en oma op een niet-christelijke jongere, of hetzelfde onderzoek te doen bij jongeren die dit niet hebben.

We hebben een vrij specifieke doelgroep uitgekozen. De jongeren die wij hebben geïnterviewd zijn vooral boven de 18, Nederlands en de meesten hebben een vrij hoog intellectueel niveau. We

hebben geen idee of deze factoren ook belangrijk zijn bij bijvoorbeeld buitenlandse jongeren, zwakbegaafde jongeren of hele jonge tieners. Het zou daarom interessant zijn om te onderzoeken welke factoren belangrijk zijn bij andere doelgroepen.

Als laatste lijkt het ons ook goed om vanuit de 'andere kant' een onderzoek te houden. Uit ons onderzoek blijkt dat relaties de belangrijkste rol spelen in het tot geloof komen van jongeren. Daarom is het interessant om te onderzoeken hoe deze relaties in dit proces staan. Zijn zij intentioneel gericht op het tot geloof laten komen van hun vrienden of gebeurt het 'per ongeluk'? Hebben zij gebeden voor deze jongeren? Kortom: hoe hebben deze relaties het proces beleefd? Wat hebben zij wel en niet gedaan?

3. Hoe had je het bij nader inzien beter kunnen aanpakken?

Over het algemeen zijn we tevreden met ons onderzoek, naderhand is er echter een aantal dingen die we anders aan hadden willen pakken.

We hadden duidelijker kunnen zijn in onze communicatie toen we met jongeren afspraken maakten. Jongeren kunnen druk en ongestructureerd zijn. Hierdoor is het makkelijk om een afspraak te vergeten of verkeerd te interpreteren. Het is een aantal keer voorgekomen dat er een miscommunicatie was met een jongere. De jongere was bijvoorbeeld niet thuis, kwam later en nam zijn telefoon niet op. Het is goed om dit in te plannen en hier van tevoren rekening mee te houden zodat we het mislukken van een afspraak zoveel mogelijk verkleinen.

We hebben aan het begin van het afstuderen de tijd genomen om een planning te maken. *Hoewel we over veel zaken in deze planning tevreden zijn, hebben we een aantal fundamentele zaken over het hoofd gezien waardoor we later in het project in de problemen kwamen.* De 17 interviews die we hebben gehouden, moesten bijvoorbeeld verwerkt worden. Wij hadden hier nog geen ervaring mee. We dachten dat het wel mogelijk zou zijn om één interview in twee uur te verwerken. Het bleek later dat we ongeveer één, maximaal anderhalf interview per dag konden verwerken! Hierdoor kregen we een achterstand van één of anderhalve week, waardoor we hard moesten doorwerken. Ook was het lastig om het vak 'visie' een plaats te geven. We waren soms zo druk met het afstuderen dat we vaak geen tijd voor het onderdeel visie hadden. Daarbij zijn er veel zaken die we niet in de hand hebben gehad. We zijn allebei ziek geweest, er is een familielid van één van ons overleden en zijn er boeken voor visie verloren gegaan. Dit zorgt ervoor dat je minder tijd hebt dan je denkt. Het is goed om de volgende keer nog meer tijd vrij te houden, zodat we niet bij iets onverwachts vastlopen. Hierdoor hebben we meerdere momenten gehad waarin we erg gestrest waren en moesten overwerken.

Wij vonden als vierdejaars Godsdienst Pastoraal Werkers het gebied 'jeugdwerk' interessant om op af te studeren. De werkgroep van de Evangelische Alliantie heeft goed overzicht op verschillende thema's in het jeugdwerk werkveld. Samen met hen hebben wij de volgende hoofdvraag geformuleerd: *'wat zijn belangrijke factoren die van invloed zijn op het tot geloof komen van een jongere?'*

Deze vraag hebben wij beantwoord door 17 diverse jongeren te selecteren en te interviewen. We hebben ze gevraagd wat zij als belangrijke factoren zagen in hoe ze tot geloof zijn gekomen. Vervolgens hebben wij de interviews naast elkaar gelegd om zo verbanden te ontdekken. De verbanden hebben wij geordend op belangrijkheid. Als aankomend Godsdienst Pastoraal Werkers hebben wij een reflectie gegeven vanuit verschillende perspectieven (zoals psychologie, geloofsleer, enz.) op de drie belangrijkste verbanden. Daarnaast hebben we nog vier specialisten (een psycholoog, socioloog, antropoloog en theoloog) gevraagd om een reflectie te schrijven over de interviews. Al deze informatie hebben wij gebruikt om de hoofdvraag te beantwoorden en zo verschillende belangrijke factoren te formuleren.

Door deze jongeren hebben wij verschillende factoren ontdekt. Hier ontbreekt de ruimte om ze allemaal te benoemen. Hieronder volgen de vijf belangrijkste factoren in hoe jongeren tot geloof zijn komen:

- **Relaties:** relaties zijn alle contacten die jongeren hadden met christelijke mensen.
- **Positieve uitstraling christenen:** deze uitstraling uit zich bijvoorbeeld in zuiverheid, openheid en liefde.
- **Christelijk religieuze ervaringen:** dit betekent dat jongeren een gebeurtenis hebben meegemaakt waar hij of zij een bovennatuurlijke verklaring voor geeft.
- **In jeugd met christelijk geloof in aanraking gekomen:** dit kan bijvoorbeeld doordat ze af en toe naar de kerk gingen, op een christelijke basisschool zaten, hun opa of oma gelovig waren of op nog andere manieren.
- **Gebod:** jongeren gaan zelf bidden, laten voor zich bidden of bidden met anderen.

We willen de kerk ook advies meegeven, hier volgen enkele voorbeelden. Het is goed als jongeren contact hebben met niet-christelijke leeftijdgenoten. De kerk kan jongeren stimuleren om ongelovige leeftijdgenoten mee te nemen. Een liefdevolle houding naar jongeren is erg belangrijk. Ze mogen zich gewaardeerd en thuis voelen in de kerk. Daden zeggen soms meer dan woorden. Het is goed als christenen zich bewust worden van de houding die ze hebben. Ook moeten we blijven bidden voor jongeren. God heeft een grote invloed op het tot geloof komen. Hij werkt op verschillende manieren in het leven van jongeren. Wat in de eerste levensjaren wordt geleerd, kan mogelijk belangrijk zijn voor wat iemand later gaat geloven. Kinderactiviteiten zijn daarom erg waardevol.

- Beek van de, A., *Van Kant tot Kuitert en verder: de belangrijkste theologen sinds 1800* (Kampen: Uitgeverij Kok, 2009) 294 pp.
- Boschma, J. en Groen, I., *Generatie Einstein: slimmer, sneller en volwassener* (Utrecht: A.W. Bruna Uitgevers B.V., 2010) 264 pp.
- Bouw, W.J., *Evangelisatie. Wat verstaan we eronder? Een bezinning vanuit de bijbel en vanuit de praktijk over evangelisatie en zending*, (Kampen: Kok 1981) 199 pp.
- Bruijne, O. de, e.a., *Ooit evangelisch; de achterdeur van evangelische gemeenten* (Kampen: Kok 2009) 180 pp.
- Cialdini, R. B., *The psychology of persuasion: Influence*, (New York: HarperCollins 2007) 320 pp.
- Hermes, J. e.a., *Leefwerelden van jongeren. Thuis, school, media en populaire cultuur* (Bussum: uitgeverij Coutinho, 2008) 206 pp.
- Klaver, M., *This is my desire: A Semiotic Perspective on Conversion in an Evangelical Seeker Church and a Pentecostal Church in the Netherlands* (Amsterdam: Pallas Publications – Amsterdam University Press, 2011) 460 pp.
- McKnight, S., *Turning to Jesus: the Sociology of Conversion in the Gospels* (Louisville: Westminster John Knox Press, 2002) 214 pp.
- Ouweneel, W.J., *Het plan van God: ontwerp van een voorbeschikkingsleer*, (Vaassen: Medema 2008) 355 pp.
- Paas, S., *De werkers van het laatste uur: de inwijding van nieuwkomers in het christelijke geloof en in de christelijke gemeente* (Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum, 2003) 312 pp.
- Packer, J.I., *Evangelisatie en de soevereiniteit van God*, (Apeldoorn: Novapres 1995) 120 pp.
- Roeland, J., *Selfation: Dutch Evangelical Youth Between Subjectivization and Subjection* (Amsterdam: Pallas Publications – Amsterdam University Press, 2009) 242 pp.
- Smith, G.T., *Transforming Conversion: Rethinking the Language and Contours of Christian Initiation* (Michigan: Baker Academic, 2010) 208 pp.
- Stanley, J. G., *Created for Community: Connecting Christian Belief with Christian Living* (Michigan: Uitgeverij Baker Academic, 1998) 335 pp.
- Stoep van der J., Kuiper R., Ramaker T., *Alles wat je hart begeert: christelijke oriëntatie in een op beleving gerichte cultuur* (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn motief 2007) 262 pp.
- Tiemeijer, W. L., *Hoe mensen keuzes maken: de psychologie van het beslissen* (Amsterdam: Amsterdam university press 2011) 130 pp.

- Versteeg, J.P., e.a., *Gij Die Eertijds Verre Waart.. Een inleiding tot de gereformeerde zendingwetenschap*, (Utrecht: De Banier 1978) 390 pp.
- Wit, J. de, e.a., *Psychologie van de adolescentie. Basisboek* (Baarn: HBuitgevers, 2007) 246 pp.